Harzrejsen

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

Dansk Folkebibliothek

No: 2.

Heinrich Heine

Harzrejsen.

Pris 25 Øre.

Dansk Folkebibliothek vil fremdrage ældre dansk Literatur, der i Aarenes Løb er bleven mindre let tilgængelig, men som stedse bør være lige ny og have sin Plads i Hvermands Bogsamling.

Dansk Folkebibliothek vil af Verdensliteraturens Frembringelser byde et Udvalg at de bedste Forfattere i korrekte Oversættelser og derved søge at udbrede Kendskab til den Aand i Literaturen, der er og har været fremherskende udenfor vort eget Land.

Dansk Folkebibliothek vil saaledes ved sit Indhold byde passende Læsning for enhver Stand, Stilling, Alder og Køn, og ved sin Prisbillighed finde Vej til de mange Hjem, hvor der føles Trang til god og Sund Læsning, men hvor denne hidtil ikke har faaet Indgang, fordi den har været for dyr og vanskelig tilgængelig.

Heinrich Heine:

Harzrejsen.

Oversat af J. V. Østerberg.

København.

Forlag: af P. Hauberg & Comp. og Jul. Gjellerup.

Hoffensberg & Trap's Etabl.

Intet er varigt uden Omskiftelsen; intet bestandigt uden Døden. Ethvert Hjærteslag slaar os et Saar, og Livet vilde være en evig Forblødning, hvis Digtekunsten ikke var. Den byder os, hvad Naturen nægter os: en gylden

Tid, der ikke ruster, et Foraar, der ikke afblomstrer, skyfri Lykke og evig Ungdom.

Børne. Børne, f. 1786, d. 1837. Citatet af hans »Rede auf Jean Paul«.

Sorte Kjoler, Silkeströmper, alting efter sidste Mode, sirlig Tale, Kys paa Haanden, - blot et Hjærte i dem boede!

Boede der saa kun en fyrig Kærlighed i dette Hjærte - Nej, de dræber mig med deres Bavl om löjet Elskovssmærte.

Op paa Bjærgene jeg iler, op iblandt de fromme Hytter, hvor jeg frit min Aande drager og til Frilufts-Jublen lytter.

Op paa Bjærgene jeg iler, hvor de mörke Graner suse, hvor de stolte Skyer jage, Fugle synge, Bække bruse.Saa Farvel, I glatte Sale, glatte Herrer, glatte Fruer! Höjt fra Bjærgets Top jeg roligt med et Smil jer Færd beskuer.

*

Byen Göttingen, der er berömt for sine Pølser og sit Universitet, tilhører Kongen af Hannover og rummer 999 Arnesteder, diverse Kirker, en Fødselsstiftelse, et Observatorium, en Arrest, et Bibliothek og en Raadstuekælder, hvor Øllet er meget godt. Den forbiflydende Bæk hedder Leine, og der gaar man om Sommeren i Vandet; dette er meget koldt og paa nogle Steder saa bredt, at Lüder virkelig maatte tage et godt Tilløb, da han sprang over. Byen selv er skön og tiltaler En mest, naar man betragter den med Ryggen. Den maa have staaet allerede længe, thi jeg mindes, at da jeg for fem Aar siden blev immatrikuleret og kort efter konsilieret der, havde den allerede samme graa, gammelkloge Udseende og var allerede fuldstændigt indrettet med Vægtere, Pudler, Dissertationer, Thédansants, Vaskerkoner, Kompendier, stegte Duer, Velferordener, Promotionskareter, Pibehoveder, Hofraader, Justitsraader, Relegationsraader, Profarcer og andre Farcer. Der er endog dem, der paastaa, at Byen er bleven opbygget paa Folkevandringens Tid, at hver af de tydske Stammer den Gang har efterladt et ubeskaaret Eksemplar af sine Medlemmer i den, og at det er derfra de stamme, alle de Vandaler, Frisere, Schwabere, Teutonere, Sachsere, Thüringere o. s. v., som man endnu den Dag i Dag i Göttingen seer drageomkring oven Weendegaden, kendelige paa Huernes og Pibekravernes Farver, som ligge i evigt indbyrdes Slagsmaal paa Rasenmühles, Ritschenkruges og Bovdens blodige Valpladser, leve under samme Skikke og Sædvaner som paa Folkevandringens Tid, og som dels styres af deres Daxer, der hedde Hovedhaner, og dels efter deres ældgamle Lovbog, som hedder Komment og kunde fortjene en Plads blandt *leges barbarorum*.

I Almindelighed inddeles Göttingens Indbyggere i Studenter, Professorer, Filistre og Kvæg, hvilke fire Stænder dog ere intet mindre end strængt adskilte. Kvæeg(be)standen er den betydeligste. Det vilde være for vidtløftigt her at opregne Navnene paa alle Studenterne og alle de ordenlige og ikke ordenlige Professorer; desuden erindrer jeg i dette Öjeblik ikke alle Studenternavne, og blandt Professorerne er der mange, som slet ikke have noget Navn endnu. Göttinger Filistrenes Tal maa være meget stort, saa stort som Sandets eller bedre som Mudderets i Havet; sandelig, naar jeg om Morgenen saa dem opplantede foran det akademiske Raads Porte med deres skidne Fjæs og hvide Regninger, kunde jeg knapt begribe, hvor Gud vilde skabe saa meget Rakkerpak.

Om Byen Göttingen kan man meget bekvemt læse mere utførligt i sammes Topografi af K. F. H. Marx. Hvorvel jeg nærer de helligste Forpligtelser overfor Forfatteren, der var min Læge og kun gav mig lidt Medicin, kan jeg dog ikke give hans Værk min ubetingede Anbefaling, og jeg maa dadle, at han ikke med tilstrækkelig Strænghed modsiger den falske Anskuelse, at Göttingerinderne skulde have altfor storeFødder. Ja, jeg har endog i Aar og Dag beskæftiget mig med en alvorlig Gendrivelse af denne Opfattelse, jeg har i den Anledning hørt sammenlignende Anatomi, gjort Ekscerpter af de sjældneste Værker paa Bibliotheket, Time efter Time studeret forbigaaende Damers Fødder paa Weendegaden og taler da i den grundlærde Afhandling, hvori Resultaterne af disse Studier skulle nedlægges, 1) om Fødder i Almindelighed, 2) om Fødderne hos de gamle, 3) om Elefanternes Fødder, 4) om Göttingerindernes Fødder, 5) sammenstiller jeg alt, hvad der hidtil er sagt om disse Fødder i Ullrichs Have, 6) betragter jeg disse Fødder i deres indbyrdes Sammenhæng og udbreder mig ved

samme Lejlighed tillige om Lægge, Knæ o. s. v., og endelig 7), hvis jeg da kan opdrive Papir i tilstrækkeligt stort Format, tilföjer jeg endvidere nogle Illustrationer med Faksimile efter göttingske Damefødder.

Det var endnu meget tidligt, da forlod Göttingen, og den lærde ** laa sikkert endnu i sin Seng og drömte som sædvanligt, at han gik i en smuk Have, paa hvis Bede der groede lutter hvide, med Citater beskrevne Papirstumper, som straalede litligt i Sollyset, og af hvilke han nu og da plukkede nogle for möjsommeligt at omplante dem i et andet Bed, medens Nattergalene frydede hans gamle Hjærte med deres sødeste Toner.

Udenfor Weende-Porten mødte jeg to indfødte Skolepurke, af hvilke den ene sagde til den anden: »Jeg vil slet ikke mere omgaaes Theodor, han er en Pjalt, for i Gaar vidste han ikke engang, hvad *mensa* hedder i Genitiv«. Hvor uhetydelige disse Ord endlyde, maa jeg dog referere dem, ja, jeg kunde gærne med det samme lade dem skrive paa Porten som Stadens Motto; thi som de gamle sjunge, saa pibe de unge, og hine Ord ere ganske betegnende for det höjlærde Georgia Augustas snævre, törre Visdoms-Hovmod.

Paa Landevejen blæste en frisk Morgenvind, Fuglene sang ret muntert, og jeg blev ligeledes igen lidt efter lidt frisk og glad til Mode. Saadan en Vederkvægelse havde jeg nødig. I den sidste Tid havde jeg ikke vaeret uden for Pandektstalden, romerske Kasuister havde overtrukket min Aand som med et graat Edderkoppe-Spind, mit Hjærte var ligesom indeklemt mellem egenkærlige Retssystemers Jærnparagrafer, endnu ringede det bestandigt for mine Øren med »Tribonian, Justinian, Hermogenian og Dumrian«. Paa Landevejen begyndte det allerede at blive livligt. Der kom Mejeripíger dragende forbi, ligeledes Æselsdrivere med deres graa Plejebörn. Paa den anden Side Weende mødte jeg Hyrden og Doris. Det er ikke det idylliske Par, som Gessner synger om, men velbestaltede Universitetspedeller, der have at holde et vaagent Öje med, at ingen Studenter duellere i Bovden, og at ingen Spekulant af en Privatdocent indsmugler ny Ideer, hvilke stadig maa ligge nogle Aartier i Karantæne udenfor Göttingen. Hyrden hilste mig særdeles kollegialt; thi han er ligesom jeg Forfatter og har ofte omtalt mig i sine Halvaars-Skrifter, ligesom han desuden ogsaa ofte er optraadt som min Citant og, naar han ikke har truffet mig hjemme, stedse har været saa venlig at skrive Citationen med Kridt paa min Dör. Nu og da rullede der ogsaa et Enspænderkøretöj forbi,fuldtpakket med Studenter, der rejste bort i Ferien eller for bestandigt. I saadan en Universitetsby er den en stadig Kommen og Forsvinden, og hvert tredje Aar træffer man der en ny Generation af Studenter. Det er en evig Menneskeström, hvor den ene Semesterbølge trænger den anden bort, og hvor kun de gamle Professorer i denne almindelige Bevægelse blive staaende, urokkelig fast som Ægyptens Pyramider — kun at der i disse Universitetspyramider ingen Visdom er gemt.

Fra Myrtelysthusene ved Rauschenwasser saa jeg to haabefulde Ungersvende komme ridende frem. Et Fruentimmer, som der giver Timer i den horizontale Filosofi, slog Følge med dem til Landevejen, klaskede med øvet Haand paa Hestenes magre Skanker, lo höjt, da den ene Rytter langede hende nogle Galanterier med Pisken sammesteds og skrubbede saa af ad Bovden til. Men de to Ungersvende jog afsted i Retning af Nörten og jodlede helt aandrigt og sang helt yndigt den Rossiniske Sang: »Drik Øl, søde, søde Lise!« Disse Toner kunde jeg endnu længe høre paa Afstand; men de hulde Sangere tabte jeg snart fuldstændigt af Syne, saasom de sporede og piskede ganske forfærdeligt paa deres Heste, der i Grunden syntes at have et tydsk-langsomt Temperament. Ingensteds drives Hesteflaaningen stærkere end i Göttingen, og naar jeg har seet, hvorledes saadan en sveddryppende, lam Krikke er bleven gennempint af vore Ryttere fra Rauschenwasser for den Smule Foder, eller maaske endog har maattet slæbe et helt Vognlæs Studenter, har jeg ogsaa ofte tænkt: »Aa dit stakkels Dyr, síkkerlig have dine Forfædre ædt forbuden Havre i Paradis!«I Værtshuset i Nörten traf jeg atter de to Ungersvende. Den ene sad og spiste Sildesalat, og den anden underholdt sig med den pergamentgule Pige, Fusia Kanina, ogsaa kaldet Vipstjærten. Han sagde hende nogle Artigheder, og tilsidst kom de op at slaas. For at lette min Rejsetaske tog de indpakkede blaa Bukser, som ere meget mærkværdige i historisk Henseende, ud igen og forærede dem til den lille Opvarter, som man kalder Kolibri. Den gamle Værtinde, Bussenia, bragte mig imidlertid noget Smörrebrød og beklagede sig over, at jeg nu besøgte hende saa sjældent, thi hun holder meget af mig.

Paa den anden Side Nörten stod Solen höjt og straalende paa Himlen. Den mente det rigtig godt med mig og

varmede mit Hoved, saa at alle de umodne Tanker deri kunde komme til fuld Modenhed. Den kære Værtshus-Sol i Nordheim er heller ikke at foragte; her tog jeg ind og fandt Middagsmaden alt færdig. Alle Retterne vare delikat tilberedte og faldt bedre i min Smag end det usmagelige akademiske Traktement, de ferske, sejge Stokfisk med deres opvarmede Kaal, som serveredes mig i Göttingen. Efter at have bragt min Mave nogenlunde til Tavshed fik jeg i samme Værtshus Öje paa en Herre med to Damer, der vare i Begreb med at tage bort. Denne Herre var ganske grönt klædt, gik endog med grönne Briller, der kastede et spanskgrönligt Skær paa hans røde Kobbernæse, og saa ud, som Kong Nehukadnezar maa have seet ud i sine senere Aar, da han i Følge Sagnet ligesom et Skovens Dyr ikke spiste andet end Salat. Den grönne anmodede mig om at anbefaleham et Hotel i Göttingen, og jeg tilraadede ham at spörge den förste den bedste Student der om Hotel de Brühbach. Den ene Dame var hans Fru Gemalinde, en temmelig stor og vidtløftig Dame med et rødt Kvadratmile-Ansigt med Gruber i Kinderne, der saa ud som Spyttebakker til Brug for Kærlighedsguder, en poset hængende Dobbeltbage, som syntes at være en slet Fortsættelse af Ansigtet, og en höjtopstablet Barm, der med sine Omgivelser af stive Kniplinger og mangetakkede festonnerede Kravet var saa godt som gaerdet af Taarne og Bastioner og lignede en Fæstning, som vist ligesaa lidt som hine andre Fæstninger, Filip af Macedonien taler om, vilde kunne modstaa et med Guld bepakket Æsel. Den anden Dame, hendes Fru Søster, dannede en fuldstændig Modsætning til den nys beskrevne. Hvis förstnævnte nedstammede fra Faraos fede Køer, saa nedstammede sidstnævnte fra de magre. Ansigtet var ikke andet end en Mund mellem Ørene, Brystet trøstesløst øde som Lüneburger-Hede, og hele den udkogte Skikkelse lignede nærmest et gratis Spisebord for fattige Theologer. Begge Damerne spurgte mig samtidig, om der nu ogsaa boede ordenlige Folk i Hotel de Brühbach. Dette bekræftede jeg med god Samvittighed, og da det dejlige Trekløver tog afsted, hilste jeg endnu en Gang fra Vinduet af. Værten i Solen grinede helt polisk og syntes at vide god Besked om, at Studenterne i Göttingen kalde Arresten Hotel de Brühbach.

Hinsides Nordheim bliver der allerede bakket, og hist og her fremtræde smukke Höjdedrag. Paa Vejen mødte jeg for Störstedelen Kræmmere, der drog tilBrunsviger Marked, og desuden en Sværm Kvindfolk, der hver bar en stor med hvidt Lærred overtrukken Beholder, naesten saa höj som et Hus, paa Ryggen. Deri sad alle Slags indfangede Sangfugle, som pippede og kvidrede i ét væk, mens deres kvindelige Dragere trippede lystigt afsted og sludrede. Mig forekom det helt grinagtigt, som den ene Fugl bærer den anden til Torvs.

Det var bælmörk Nat, da jeg kom til Osterode. Jeg havde ingen Appetit til Maden og gik straks til Sengs. Jeg var træt som et Bæst og sov som en Gud. I Drömme kom jeg atter tilbage til Göttingen, nemlig ind paa det derværende Bibliothek. Jeg stod i et Hjörne af det juridiske Auditorium, gennemstøvede gamle Dissertationer og fordybede mig i Læsning, og da jeg var færdig, blev jeg til min Forundring var, at det var Nat, og at Salen var oplyst af nedhængende Krystal-Lysekroner. Kirkeklokken i Nærheden slog i samme Öjeblik tolv, Dören aabnedes langsomt, og ind traadte en stolt, kæmpehöj Kvindeskikkelse, ærbødigt ledsaget af det juridiske Fakultets Medlemmer og Tilhængere. Sköndt Kæmpekvinden alt var temmelig til Aars, bar hun dog i sit Aasyn den strænge Skönheds Træk, ethvert af hendes Blikke røbede Titankvinden, den mægtige Themis, Sværd og Vægtskaal bar hun skødesløst sammenlagt i den ene Haand, i den anden bar hun en Pergamentrulle, to unge *Doctores juris* bar Slæbet paa hendes graafalmede Klædebon, ved hendes höjre Side hoppede Hannovers Lykurg, den tynde Hofraad Rustikus, vindigt frem og tilbage og ramsede op af sit ny Lovudkast; ved hendes venstre Sidehumpede helt galant og gemytligt hendes *Cavaliere servente*, Gehejme-Justitsraad Cujacius og rev uafbrudt juridiske Brandere af sig og lo selv saa hjærteligt ad dem, at endog den alvorlige Gudinde flere Gange böjede sig ned til ham, slog ham med sin store Pergamentrulle paa Skulderen og hviskede venligt: »Din lille Gavstrik, som beskærer Træerne ovenfra nedefter!« Enhver af de øvrige Herrer traadte ligeledes nærmere og havde en Bemærkning eller et Grin at föje til, maaske ogsaa et nyt udspekuleret bitte System eller en bitte Hypothese eller lignende Misfoster af sit eget bitte Hoved. Gennem den aabentstaaende Dör traadte ogsaa flere fremmede Herrer ind, der gav tilkende som de andre store Mænd af den herlige Orden, for Störsteparten kantede og luskende Fyre, som straks gav sig til med bred Selvtilfredshed at definere og distingvere væk og disputere om enhver Töddel i en Titel af Pandekterne. Og der kom stadig ny Skikkelser ind, gamle retslærde forældede Dragter, med hvide

Allongeparykker og forlængst glemte Ansigter og saare forbavsede over, at man ikke tog noget synderligt Hensyn til dem, det henrundne Aarhundredes store Berömtheder; og de gav nu paa deres Vis deres Stemme med i den almindelige Sladren og Skrigen og Skraalen, der som Brændingen i Havet stadig höjere og mere forvirret ombruste den höje Gudinde, indtil hun tabte Taalmodigheden og i en Tone, som røbede den frygteligste Kæmpesmærte, pludselig udraabte: »Stille! stille! Jeg hører den dyrebare Prometheus's Røst, haanske Magthavere og stumme Voldsmænd smedde den uskyldige til Marterklippen, og al edersÆvl og Kævl kan ikke dulme hans Saar og bryde hans Lænker!« Saaledes raabte Gudinden, og der styrtede Taarefosse ud af hendes Öjne, hele Forsamlingen hylede som greben af Dødsangst, det knagede i Salens Loft, Bøgerne ramlede ned fra deres Hylder, forgæve traadte den gamle Münchhausen frem af sin Ramme for at paabyde Stilhed, den skærende Larm blev vildere og vildere, og ud fra dette pinefulde Galehusspektakel reddede jeg mig ind i den historiske Sal og hen til det Fristed, hvor den belvederiske Apollos og den medicæiske Venus's hellige Billedstøttor staa ved Siden af hinanden, og jeg styrtede ned for Skönhedsgudindens Fødder, i hendes Beskuelse glemte jeg alt det rundtossede Virvar, jeg var sluppen fra, mine Öjne indsugede henrykt hendes höjlovede Legemes Symmetri og evige Ynde, en græsk Fred gennemströmmede min Sjæl, og over mit Hoved udgød Føbus Apollo som en himmelsk Velsignelse sine lifligste Lyramelodier.

Idet jeg vaagnede, hørte jeg endnu bestandigt en indsmigrende Klang. Hjordene drog ud paa Engen, og det var deres Klokker, der ringede. Den kære, gyldne Sol skinnede ind gennem Vinduet og belyste Skilderierne paa Væggene i Værelset. Der var Billeder fra Frihedskrigen med tro Fremstillinger af, hvorlunde vi alle den Gang vare Helte, og fremdeles Henrettelsesscener fra Revolutionstiden, saasom Ludvig 16. paa Skafottet og lignende Hovedafskærerier. som man vanskeligt kan se paa uden at takke sin Gud, at man ligger roligt i sin Seng og drikker god Kaffe og endnuhar sit Hoved siddende saa rart komfortabelt paa Skuldrene.

Efter at have drukket Kaffe, klædt mig paa, læst Indskrifterne paa Vinduesruderne og berigtiget alt i Værtshuset, forlod jeg Osterode.

Denne By har saa og saa mange Huse, diverse Indbyggere, hvoriblandt ogsaa flere Sjæle, som man kan læse nöjere efter i Gottschalks »Lommebog for Harzrejsende.« Förend jeg slog ind paa Landevejen, besteg jeg Ruinerne af den ældgamle Osterode Borg. Nu er der ikke mere af dem tilbage end det halve af et stort Taarn med tykke Mure og ligesom angrebet af Kræft. Vejen til Klausthal førte mig igen op ad Bakke, og fra et af de förste Höjdepunkter skuede jeg endnu en Gang ned i Dalen, hvor Osterode med sine røde Tage kigger frem af de grönne Granskove som en Mosrose. Solen kastede et rent, tiltalende Lys derover. Herfra seer man den imponerende Bagside af den endnu staaende Halvdel af Taarnet.

Der ligger mange flere Borgruiner i denne Egn. Hardenberg ved Nörten er den smukkeste. Selv om man, som sig hør og bör, har Hjærtet paa venstre, den liberale Side, kan man dog ikke værge sig mod enhver elegisk Følelse ved Synet af de Klippereder, hvor hine priviligerede Rovfugle holdt til, som ikke lod andet end deres stærke Appetit gaa i Arv til deres svagelige Efterkommere. Og saaledes gik det mig ogsaa denne Morgenstund. Mit Humør var lidt efter lidt tøet op, efterhaanden som jeg fjærnede mig fra Göttingen, jeg blev atter romantisk som i gamle Dage, og under min Vandring digtede jeg følgende Sang:Løft jer, gamle Drömmesyner! Hjærte, luk dig op paa Klem! Fryd og Vemods varme Taarer, underfuldt de strömme frem.

Gennem Skoven vil jeg strejfe, der hvor Kilden risler blødt, hvor de stolte Hjorte spanke, og hvor Droslen synger sødt.

Op paa Bjærgene jeg iler, mod den bratte Klippetop. hvor den lyse Sol bestraaler Borgruinens mörke Krop.

Sætter dér mig ganske stille, maner gamle Tider frem, gamle, stolte Herreslægter, Herlighed, som sank i Glem.

Græs nu dækker over Sporet af saa mangen farlig Dans, hvor de bedstes Overvinder smyktes stolt med Sejrens Krans.

Vedbend snor sig om Balkonen, hvor den skönne Dame stod, som med Öjet tvang den stolte Sejerherre for sin Fod.

Sejrens Helt og dens Heltinde holdt dog ej mod Døden Stand, — med sin Le han alt besejrer, denne törre Riddersmand.Efter at have tilbagelagt en Strækning traf jeg sammen med en rejsende Haandværkssvend, der kom fra Brunsvig og meddelte mig som et lokalt Rygte dérfra, at den unge Hertug paa Vejen til det forjættede Land var bleven taget til Fange af Tyrkerne og kun kunde komme løs mod store Løsepenge. Hertugens store Rejse har vel foranlediget dette Sagn. Folket er endnu bestandigt i Besiddelse af den eventyrlige Tankegang, der lægges saa könt for Dagen i dets »Hertug Ernst«. Meddeleren af den nævnte Nyhed var en Skræddersvend, et net lille ungt Menneske, saa tynd, at Stjærnerne kunde skinne igennem ham ligesom igennem Ossians Taagenander, og i det hele en folkelig-barok Blanding af Lune og Melankoli. Dette ytrede sig navnlig i den pudsigt-rørende Maade, hvorpaa han sang den forunderlige Folkevise »En gammel Skarnbasse, sum, sum.« Det er et könt Træk hos os Tydskere: Ingen er saa forrykt, at han ikke skulde kunne finde Forstaaelse hos en endnu mere forrykt. Kun en Tydsker kan føle denne Sang med og le eller græde sig itu over den. Jeg bemærkede ogsaa her, hvor dybt det Goethe'ske Ord er trængt ind i Folkets Liv. Min tynde Ledsager trallede nemlig ogsaa af og til for sig selv: »Munter og sorgfuld, Tanker er fri.« En saadan Tekstforvanskning er ikke sjælden blandt Folket. Han sang ogsaa en Sang, hvori »Lotte sörger ved sin Werthers Grav«. Skrædderen blev til bare Sentimentalitet ved Ordene: »Ensom græder jeg ved Blommebeddet, hvor den sene Maane saa os tidt! Sorgfuld vanker jeg, hvor vi har siddet, hullet ind af Kildens Rislen blidt«. Men straks efterslog han over i en lystig Tone og fortalte mig: »Vi har netop en Preusser i Herberget i Kassel, som digter den Slags Sange selv; han kan ikke sy et ærligt Sting; har han en Skilling i Lommen, saa har han ogsaa for to Skilling Törst, og naar han er fuld, antager han Himlen for en blaa Tröje og græder som en Tagrende og synger en Sang med den dobbelte Poesi!« Jeg ønskede at faa det sidste Udtryk nærmere forklaret, men min Skræderlil hoppede frem og tilbage paa sine Ziegenhainer-Ben og raabte i ét vaek: »Den dobbelte Poesi er den dobbelte Poesi!« Endelig fik jeg ud af ham, at han tænkte paa dobbelt rimede Digte, navnlig Stanzer. — Imidlertid var Ridderen af Naalen bleven meget træt paa Grund af den megen Bevægelse og Modvind. Han gjorde ganske vist endnu nogle större Anstalter til at gaa og bramarbaserede: »Nu vil jeg tage Vejen mellem mine Ben!« Men snart begyndte han at klage over, at han havde gaaet Huden af sine Fødder, og at Verden var altfor vidtløftíg, og endelig lod han sig synke ganske sagte ned ved en Træstamme, bevægede sit fine lille Hoved som en melankolsk Lammehale og udbrød med et vemodigt Smil: »Nu er jeg arme elendige Rakkerpukkel nok igen udaset!«

Her blev Bjærgene endnu stejlere, Granskovene bølgede nedenfor som et grönt Hav, og paa den blaa Himmel foroven sejlede de hvide Skyer. Egnens Vildhed var ligesom tæmmet ved dens Enhed og Simpelhed. Som en god Digter holder Naturen ikke af bratte Overgange. Hvor fantastisk Skyerne end tidt synes formede, bære de dog en hvid eller i detmindste en mild, med den blaa Himmel og den grönne Jord harmonisk stemmende Kolorit, saa at alle Farverne i et Landskab smelte sammen som sagte Musik, og enhver Beskuelse af Naturen virker beroligende paa Nerverne og dulmende paa Sindet. — Salig Hoffmann vilde have malet Skyerne med spraglede Farver. — Netop som en stor Digter forstaar Naturen at frembringe de störste Virkninger med de simpleste Midler. Dér er kun én Sol, Træer, Blomster, Vand Og Kærlighed. Ganske vist, — dersom det sidste mangler i Beskuerens Hjærte, saa frembyder det hele maaske et daarligt Skue, og Solen har da blot saa og saa mange Mil i Gennemsnit, og Træerne ere gode til Brændsel, og Blomsterne inddeles efter Støvdragere, og Vandet er vaadt.

En lille Dreng, der samlede Kviste i Skoven til sin syge Onkel, viste mig Landsbyen Lerrbach, hvis Smaahytter med de graa Tage strække sig gennem Dalen i over en halv Mils Længde. »Dér«, sagde han, »boer der dumme Kretinere og hvide Negere,« — med den sidste Benævnelse betegnes blandt Folket Albinoerne. Den lille Dreng stod i en ret ejendommelig Forstaaelse med Træerne; han hilste dem som gamle bekendte, og de syntes susende at besvare hans Hilsen. Han flöjtede som en Sisken, de andre Fugles Kvidren lød til Svar rundt omkring, og för jeg saa mig for, var hun sprungen afsted ind i Skovtykningen med sine bare Fødder og sit Risbundt. Börnene, tænkte jeg, ere yngre end vi, kunne endnu erindre, hvordan de ligeledes have været Træer eller Fugle, og ere altsaa endnu i Stand til at forstaa disse; en andener derimod allerede for gammel og har for mange Sorger, for megen Jurisprudens og for mange daarlige Vers i Hovedet. Den Tid, da det var anderledes, traadte paa ny ganske levende frem for min Erindring, da jeg kom ind i Klausthal. Til denne nette lille Bjærgby, som man ikke ser, för

man staar lige op ad ad den, naaede jeg lige, som Klokken slog tolv, og Börnene jublende strömmede ud fra Skolen. De søde Drenge, der næsten alle havde røde Kinder, blaa Öjne og hörgult Haar, hoppede og jodlede og vakte hos mig vemodig-glade Erindringer om, hvorledes jeg selv engang som lille Purk skulde sidde ganske stille hele den dejlige Formiddag paa en Træbænk i en skummel katholsk Klosterskole i Düsseldorf og maatte udstaa saa meget Latin, saa mange Prygl og saa megen Geografi, og saa ligeledes sang og jublede i vilden Sky, naar den gamle Franciskanerklokke endelig slog tolv. Börnene kunde se paa min Rejsetaske, at jeg var fremmed, og hilste mig rigtig gæstfrit. En af Drengene fortalte mig, at de lige havde haft Religion, og viste mig den kongelig hannoveranske Katekismus, hvorefter man krydsforhører dem i Kristendom. Denne lille Bog var meget slet trykt, og jeg frygter for, at Troslærdommene allerede derved straks göre et uheldigt klatpapiragtigt Indtryk paa Börnenes Sind; og ligeledes løb det mig koldt ned ad Ryggen, fordi den lille Tabel, der jo dog i betænkelig Grad kolliderer med den hellige Treenighedslære, er aftrykt i selve Katekismen, ja paa dens sidste Blad, og Börnene derved allerede tidlig kunne forledes til syndige Tvivl. Nej saa er vi langt klogere i det preussiske, og i vorIver for at omvende de Folk, der forstaa sig saa godt paa Regning, vogte vi os vel for at lade den lille Tabel aftrykke bag i Katekismen.

I »Kronen« i Klausthal spiste jeg til Middag. Jeg fik foraarsgrön Kørvelsuppe, violblaa Kaal, en Kalvesteg saa stor som Chimborasso en miniature, saa og en Slags rögede Sild, der kaldes Bückinger efter deres Opfinder, Wilhelm Bücking, som døde 1447 og for nævnte Opfindelses Skyld blev benaadet af Karl 5. derved, at denne anno 1556 rejste fra Middelburg til Bievlied i Zeeland blot for der at se den store Mands Grav. Hvor herligt smager dog en saadan Ret, naar man kender de historiske Anmærkninger dertil og fortærer den selv. Kun Kaffen efter Bordet blev ødelagt for mig, idet et ungt Menneske satte sig hen til mig for at passiare og skvaldrede saa forfærdeligt op, at Mælken paa Bordet blev sur. Han var en ung Handelsrejsende med femogtyve spraglede Veste og ligesaa mange Guld-Signeter, Ringe, Brystnaale o. s. v. Han lignede en Abekat, der har trukket en rød Tröje paa og nu siger til sig selv: Klæderne skabe Mennesket. Han kunde en hel Mængde Gaader udenad og tillige en Masse Anekdoter, som han stadig anbragte paa det Sted, hvor de passede mindst. Han spurgte mig om nyt fra Göttingen, og jeg fortalte ham: at för jeg tog bort derfra, var der udgaaet et Dekret fra det akademiske Senat, hvori det under en Mulkt af tre Daler var forbudt at skære Hundenes Haler af, idet gale Hunde nemlig i Hundedagene bære Halen mellem Benene, og man derved skælner dem fra de ikke gale, hvad jo ikke lod sig göre, hvis de slet ingen Halehavde. — Efter Bordet begav jeg mig paa Vej for at besøge Gruberne, Sølvsmelterierne og Mønten.

I Sølvsmelterierne lykkedes det mig ikke at gribe Sølvblinket — min sædvanlige Skæbne. I Mønten traf jeg det dog bedre, og der kunde jeg se paa, hvordan Pengene laves. Men videre har jeg ganske vist heller aldrig kunnet bringe det. Ved saadanne Lejligheder har jeg altid maattet spille Tilskuerens Rolle, og jeg tror, at hvis der engang regnede Dalere ned fra Himlen, vilde jeg blot faa Huller i Hovedet, hvorimod Israels Börn gladelig vilde indsamle den sølverne Manna. Med en komisk Blanding af Ærefrygt og Rørelse betragtede jeg de nyfødte, blanke Dalere, tog en, der kom lige fra Prægestokken, i Haanden og sagde til den: »Unge Daler! hvilken Skæbne venter ikke dig! hvor meget godt og hvor meget ondt vil du ikke stifte! hvor vil du ikke skærme Lasten og beklikke Dyden! hvor vil du ikke blive elsket og saa atter forbandet! hvor vil du ikke fremme Fraadseri, Kobleri, Lögn og Mord! hvor vil du ikke vanke rastløst omkring i Aarhundreder gennem rene og skidne Hænder, indtil du endelig skyldbetynget og af Synden træt skal forsamles med dine i Skødet paa Abraham, der smelter dig om og lutrer dig og omformer dig til en ny og bedre Væren, ja maaske til en uskyldig Theske, hvormed engang min egen Sönnesönssönnesön rører om i sin kære Vælling.

Nedfarten i de to vigtigste Gruber i Klausthal, »Dorothea« og »Karoline«, fandt jeg meget interessant og maa fortælle udførligt derom.

En halv Mils Vej fra Byen kommer man til to store sortagtige Bygninger. Der bliver man straks modtagetaf Bjærgmændene. De gaa med mörke, sædvanlig staalblaa, vide og lange Bluser, Bukser af lignende Farve, et bagtil bundet Skødeskind og smaa grönne Filthatte uden Spor af Skygge som afkortede Kegler. Den besøgende faar ligeledes en saadan Dragt paa, blot uden Skødeskind, og en Bjærgmand, en Opsynsmænd fører En efter at

have tændt sin Grubelygte hen til en mörk Aabning, der ser ud som et Skorstenshul, stiger ned til Brystet, giver Regler for, hvordeles man skal holde sig fast ved Stigerne, og anmoder En om at følge ham uden Frygt. Sagen er i sig selv intet mindre end farlig, men man tror det i Begyndelsen ikke, hvis man slet intet Begreb har om Bjærgværksvæsenet. Det at man maa klæde sig af og iføre sig en mörk Forbryderdragt, giver straks en ejendommelig Fornemmelse. Og nu skal man klatre ned paa alle fire, og det mörke Hul er saa mörkt, og Gud maa vide, hvor lang den Stige vel er. Men snart mærker man dog, at det ikke er én eneste Stige, der fører ned i den sorte Evighed men flere paa 15 til 20 Trin hver, og som hver føre ned til et lille Brædt, hvorpaa man kan staa, og hvori der atter er et nyt Hul, som fører ned til en ny Stige. Jeg var först steget ned i Karolina. Det er den smudsigste og kedeligste Karolina, jeg nogensinde har lært at kende. Stigetrinene ere fugtig snavsede. Og man gaar nedefter fra den ene Stige til den anden, og Opsynsmanden foran, og han forsikrer stadig, at det slet ikke er farligt, og at man blot maa holde sig godt fast med Hænderne til Trinene og ikke se efter sine Fødder og ikke blive svimmel og for Guds Skyld ikke træde paa Sidebrættet, hvor nu det snurrendeTøndereb er paa Vejen opefter, og hvor for fjorten Dage siden et uforsigtigt Menneske er styrtet ned og uheldigvis har brækket Halsen. Nedenunder er der en forvirret Brusen og Summen, man støder bestandig mod Bjælker og Reb, der ere i Bevægelse for at hisse Tønder med udhugget Malm eller det Vand, der er sivet frem i Gruben, op. Undertiden kommer man ogsaa ind i udhuggede Gange, der kaldes Stoller, hvor man seer Malmet vokse, og hvor den ensomme Bjærgmand sidder hele Dagen og möjsommelig hugger Malmstykkerne ud af Væggen med sin Hammer. Ned i de allernederste Dybder, hvor man efter nogles Paastand kan begynde at høre Folkene i Amerika raabe Hurra for Lafayette, kom jeg ikke; og mellem os sagt forekom det mig allerede dybt nok der, hvor jeg kom til: der var en evig Susen og Brusen, uhyggelig Maskinlarm, underjordisk Kilderislen, Vanddryp rundt omkring og kvalmende Dunster fra Jorden, mens Grubelygternes usikre Skin ud i den ensomme Nat blev blegere og blegere. Det var virkelig bedøvende, jeg havde ondt ved at faa Vejret, og kun med Besvær kunde jeg holde mig til de slibrige Stigetrin. Jeg følte ikke Spor af den saakaldte Angst, men jeg kom underligt nok dernede i Tanker om, at jeg i Fjor omtrent ved samme Tid havde oplevet en Storm paa Nordsøen, og nu syntes jeg, at det dog egenlig er en ret gemytlig og beroligende Fornemmelse, naar Skibet gynger op og ned, naar Vindene udsende deres Trompetstød, Skibsfolkenes muntre Stöjen lyder ind imellem, og alt gennemruskes af Guds dejlige, fri og friske Luft. Ja, Luft! — Snappende efter Luft steg jeg atter nogleSnese Stiger til Vejrs, og min Grubebetjent førte mig gennem en smal og meget lang, gennem Bjærget hugget Gang til Gruben Dorothea. Her er der friskere og mere luftigt, og Stigerne renere men ogsaa længere og stejlere end i Karolina. Her kom jeg ogsaa til at befinde mig bedre, navnlig da jeg atter fik Öje paa Spor af levende Mennesker. I Dybet viste der sig nemlig bevægelige Lysglimt; Bjærgmænd med deres Grubelygter kom lidt efter lidt opad, idet de hilste »Lykkelig Opfart!« og steg forbi os under samme Genhilsen fra vor Side; og det var, ligesom jeg mødte en venskabelig beroligende og dog samtidig pinagtig gaadefuld Erindring i det dybsindig klare Blik fra de fromt alvorlige, noget blege Ansigter, som Grubens Lys meddelte en underlig Belysning, hos de unge og gamle Mænd, der havde arbejdet hele Dagen i deres mörke og ensomme Bjærgskakter og nu længtes op til det kære Dagslys og Koners og Börns Öjne.

Min Cicerone selv var en grundskikkelig, pudeltro tydsk Natur. Med indre Glæde viste han mig det Sted, hvor Hertugen af Cambridge spiste med hele sit Følge, den Gang han besøgte Gruben, og hvor endnu det lange Træ-Spisebord staar og den store Metalstol, som Hertugen sad paa. Den skal blive staaende til evig Amindelse, sagde den gode Bjaergmand, og med Liv fortalte han, hvor mange Festligheder der den Gang fandt Sted, hvorledes hele Stollen havde været pyntet med Lys, Blomster og Løvværk, hvorledes en ung Bjærgmand havde sunget og spillet Zither, hvorledes den rare, fornöjede, tykke Hertug havde tömt saare mange Skaaler, og hvor mangeBjærgmænd, den talende i Særdeleshed, der gærne vilde lade sig slaa ihjel for den rare, tykke Hertug og hele Huset Hannover. — Jeg bliver inderlig rørt, hver Gang jeg seer, hvordan denne Loyalitetsfølelse udtaler sig i sit simple Natursprog. Det er saa skön en Følelse! Og det er en i Sandhed saa tydsk Følelse! Andre Folk ere maaske mere slebne og vittige og morsomme; men intet Folk er saa trofast som det trofaste tydske. Vidste jeg ikke, at Troskab er saa gammel som Verden, saa vilde jeg tro, at et tydsk Hjærte havde opfundet den! Den tydske Troskab! Det er ingen moderne Adressefloskel. Ved eders Hoffer, I tydske Fyrster, burde man synge og atter synge Sangen om den trofaste Eckart og den onde Burgunder, som lod hans elskede Börn dræbe og derefter endda fandt ham stadig

lige trofast. I har det mest trofaste Folk og tager fejl, naar I tror, at den gamle, fornuftige og tro Hund pludselig er bleven gal og snapper efter eders salvede Lægge.

Ligesom den tydske Trofasthed havde nu det lille Grubelys først os stille og sikkert og uden megen Viften gennem Skakternes og Stollernes Labyrinth; vi steg frem af Bjærgets mugne Nat, Sollyset straalede — Lykkelig Opfart!

De fleste af Bjærgarbejderne bo i Klausthal og den dermed forbundne lille Bjærgby Zellerfeld. Jeg besøgte flere af disse vakre Mennesker, besaa deres lille Husholdning, hørte deres egne Sange, som de ledsagede ganske könt paa deres Yndlingsinstrument, Zitheren, lod dem fortælle mig gamle Bjærgsagn og ligeledes fremsige de Bönner, de pleje at bede iFællesskab, för de stige ned i den mörke Skakt, og mangen god Bön har jeg bedet med. Der var endog en gammel Opsynsmand, der mente, at jeg skulde blive Bjærgmand og slaa mig ned hos dem; men da jeg alligevel tog Afsked, medgav han mig en Hilsen til sin Broder, der boede i Nærheden af Goslar, og mange Kys til sin kære Broderdatter.

Hvor roligt stillestaaende disse Menneskers Liv end tager sig ud, er det dog et sandt, virkelig levet Liv. Den ældgamle, rystende Kvinde, der sad bag Ovnen lige overfor det store Skab, har maaske alt siddet der i et kvart Aarhundrede, og hendes Tanker og Følelser ere sikkert inderlig knyttede til alle Ovnens Hjörner og alle Skabets Snirkler. Og Skabet og Ovnen blive levende, thi et Menneske har indblæst dem en Del af sin Sjæl.

Kun ved et saadant Anskuelsesliv, ved »Umiddelbarheden« opstod det tydske Eventyr, hvis Ejendommelighed bestaar i, at det ikke blot er Dyr og Planter, men ogsaa tilsyneladende ganske livløse Genstande, der tale og handle. For det tænksomme og troskyldige Folk i deres simple Bjærg- eller Skovhytters ensomme Fred aabenbarede disse Genstandes indre Liv sig, de antog Karakteren af Lovbundethed og Konsekvens, en elskværdig Blanding af fantastisk Lune og ren menneskelig Følelse; og saaledes se vi i Eventyret, paa én Gang som noget vidunderligt og dog som noget, der forstaar sig af sig selv, hvorledes Synaal og Knappenaal komme ud fra Skrædderherberget og fare vild i Mörket; Halmstraa og Kul vil sætte over Bækken og forulykke; Skovl og Kost staa paaTrappen og skændes og slaas; Spejlet viser paa Forlangende den skönneste Kvindes Billed; endog Bloddraaberne begynde at tale, den bekymrede Medynks bange, utydelige Ord. — Af samme Grund er vort Liv i Barndommen saa uendelig betydningsfuldt, i den Tid er alt os lige vigtigt, alt høre vi, alt se vi, alle vore Indtryk ere sideordnede, mens vi senere hen blive os vort Maal mere bevidste, beskæftige os mere udelukkende med Enkeltheder, möjsommelig tilbytte os Bogdefinitionernes Papirpenge for Anskuelsens rene Guld og vinde i Livsbredde, hvad vi tabe i Livsdybde. Nu er vi voksne, fornemme Folk; vi skifte ofte Bopæl, Pigen rydder hver Dag op og flytter efter Forgodtbefindende om paa Møblerne, som kun interessere os saa lidt, da de enten ere ny eller i Dag tilhøre Hans, i Morgen Isak; selv vore Klæder vedblive at være fremmede for os, vi veed næppe, hvor mange Knapper der er i den Frakke, som vi netop bære paa Kroppen; vi skifte jo Klædningsstykker saa ofte som muligt, intet af dem bevarer Forbindelsen med vor indre og ydre Historie; næppe nok formaa vi at erindre, hvorledes den brune Vest saa ud, som engang paadrog os saa megen Latter, og paa hvis brune Striber dog den Elskedes Haand hvilede saa sødt!

Den gamle Kone, der sad lige overfor Skabet, bag Ovnen, bar en blomstret Kjole af gammeldags Töj, hendes afdøde Moders Brudekjole. Hendes Sönnesönssön, en som Bjærgmand klædt Dreng med lyst Haar og spillende Öjne, sad ved hendes Fødder og talte Blomsterne i hendes Kjole, og hun har vel nok fortalt ham mange Historier om denne Kjole, mange alvorlige,könne Historier, som Drengen sikkert ikke glemmer saa snart, som end mangen en Gang ville foresvæve ham, naar han snart som voksen Mand arbejder ensomt i Karolinas bælmörke Stoller, og som han maaske igen fortæller, naar hans rare Bestemoder for længe siden er død, og han selv sidder i sine Börnebörns Kreds som en sølvhaaret, udlevet Olding, lige overfor Skabet, bagved Ovnen.

Jeg blev ogsaa Natten over i Kronen, hvor imidlertid ogsaa Hofraad B. fra Göttingen var ankommen. Jeg havde den Fornöjelse at göre den gamle min Opvartning. Da jeg skrev mit Navn i Fremmedbogen og bladede i den for juli Maaned, traf jeg ogsaa paa det udmærkede Navn Adalbert von Chamisso, den udødelige Schlemihls Biograf. Værten meddelte mig, at denne Herre var ankommen i et ubeskrivelig slet Vejr og atter afrejst i et lige saa slet

Vejr.

Næste Morgen maatte jeg endnu en Gang lette min Rejsetaske, det nedpakkede Par Stövler kastede jeg over Bord, og jeg opløftede mine Fødder og gik ad Goslar til. Jeg kom til Goslar uden at vide hvorledes. Kun saameget erindrer jeg mig: jeg slentrede atter op ad Bakke og ned ad Bakke, skuede ned i mangen smuk Engdal; sølverne Vande bruste, dejlige Skovfugle kvidrede, Kvægets Klokker ringede, Træernes mange Nuancer af Grönt blev forgyldt af den prægtige Sols Straaler, og oventil var Himlens blaa Silkeloft saa gennemsigtigt, at man kunde se dybt ind lige i det allerhelligste, hvor Englene sidde for Guds Fødder og studere Generalbas i hans Ansigtstræk. Men jeg levede endnu i den foregaaende Nats Dröm, som jeg ikkekunde jage ud af min Sjæl. Det var den gamle Historie om, hvorlunde en Ridder stiger ned i en dyb Brønd, paa hvis Bund den skönneste Prinsesse er tryllet ind i en dødlignende magisk Sövn. Jeg var selv Ridderen, og Brønden var den mörke Grube ved Klausthal, og pludselig viste der sig en hel Mængde Lys, og fra alle Sideaabninger styrtede de paapasselige Dværge frem og skar vrede Ansigter, huggede efter mig med deres korte Sværd, blæste skingrende i deres Horn, saa at der kom flere og flere ilende til, og deres brede Hoveder rokkede forfærdeligt. Som jeg gav mig til at slaa løs paa disse, og Blodet flød, mærkede jeg först, at det var de rødblomstrede, langskæggede Tidselhoveder, som jeg Dagen i Forvejen havde svippet af med min Stok ved Landevejen. Saa var de ogsaa med det samme alle jagne paa Flugt, og jeg kom ind i en lys og prægtig Sal; midt i den stod mit Hjærtes elskede indhyllet i et hvidt Slør og stiv og ubevaegelig som en Statue, og jeg kyssede hende paa Munden, og ved den levende Gud! jeg følte hendes Sjæls fortryllende Aande og hendes elskelige Læbers søde Skælven. Det var, som hørte jeg, hvorledes Gud raabte: »Det vorde Lys!« blændende skød en Straale af det evige Lys ned; men i samme Öjeblik blev det Nat igjen, og alt løb kaotisk sammen til et vildt og øde Hav. Et vildt og øde Hav! hen over det opførte Vand jog de dødes Genfærd forfærdede afsted, deres hvide Ligskjorter flagrede for Vinden, og bagefter løb en spraglet Harlekin og hidsede dem med Piskesmæld, og jeg selv var Harlekin -- og pludselig strakte Havuhyrerne deres vanskabteHoveder op af de mörke Bølger og rakte ud efter mig med udspilede Kløer, og af Forfærdelse vaagnede jeg.

Hvor de allerskönneste Eventyr dog undertiden kunne blive ødelagte! Egenlig bör Ridderen, saa snart han har fundet den sovende Prinsesse, udskære et Stykke af hendes kostbare Slør; og naar hendes fortryllede Sövn er brudt ved hans Kækhed, og hun atter sidder i sit Slot paa Guldstolen, bör Ridderen træde hen til hende og sige: »Min allerskönneste Prinsesse, kender du mig?« Og da svarer hun: »Min allertapreste Ridder, jeg kender dig ikke.« Og denne viser hende derpaa den Flig, som han har skaaret ud af hendes Slør, og som akkurat passer ind i dette igen, og de to omfavne ömt hinanden, og Tompeterne blæse, og Brylluppet fejres.

Det er virkelig et ejendommeligt Uheld, at mine Elskovsdrömme sjældent faa saa skön en Udgang.

Navnet Goslar lyder saa fornöjeligt, og der knytter sig saa mange ældgamle Kejserminder dertil, at jeg ventede mig en imponerende og stadselig By! Men saadan gaar det, naar man faar Berömtheder at se paa nært Hold! Jeg forefandt en Rede med for det meste smalle, labyrinthisk krumme Gader; midt igennem den flyder et lille Vandløb, sandsynligvis Gose; alt er forfaldent og skimlet, og Stenbroen saa knudret som et Berliner-Heksameter. Kun Oldtidslevningerne i Fæstningsmuren, nemlig Rester af Mure, Taarne og Tinder, meddele Byen noget pikant. Et af disse Taarne, *Zwinger* kaldet, har saa tykke Mure, at man har udhugget hele Værelser í dem. Pladsen udenfor Byen, hvor det vidt berömte Skyttehof holdes, er en stor, smuk Eng medhöje Bjærge rundt omkring. Torvet er lille, midt paa det staar et Springvand, hvis Vand falder ned i et stort Metallbækken. Ved Ildebrande bruger man at slaa flere Gange paa det; det giver da en Tone, som kan høres i vid Omkreds. Man veed intet om, hvor dette Bækken skriver sig fra. Nogle sige, at Fanden engang ved Nattetid har stillet det hen der paa Torvet. Den Gang vare Folkene endnu dumme, og Fanden var ogsaa dum, og de gav hverandre gensidige Foræringer.

Raadhuset i Goslar er en hvidmalet Vagtstue. Det ved Siden af liggende Gildehus seer allerede bedre ud. Omtrent lige langt fra Jorden og Taget staar der nogle sort tilrøgede og til Dels forgyldte Billedstøtter af tydske Kejsere med Scepteret i den ene Haand og Jordkuglen i den anden; de se ud som stegte Universitetspedeller. En af disse Kejsere staar med et Sværd i Stedet for Scepteret. Jeg kunde ikke gætte, hvad denne Forskel skal sige; og dog har

den sikkert sin Betydning, da Tydskerne have den mærkelige Sædvane at tænke sig et eller andet ved alt, hvad de gör.

I Gottschalks »Haandbog« havde jeg læst en hel Del om den ældgamle Domkirke og den berömte Kejserstol i Goslar. Men da jeg vilde bese begge Dele, sagde man mig, at Domkirken var reven ned og Kejserstolen bragt til Berlin. Vi leve i en varselstung Tid: tusendaarige Domkirker brydes ned, og Kejserstole smides paa Pulterkammeret.

Nogle af den salig Domkirkes Mærkværdigheder ere nu opstillede i Stefanskirken. Nogle Glasmalerier, som ere henrivende, og nogle slette Billeder, hvoriblandt der ogsaa skal være et af Lukas Cranach.Fremdeles en Træ-Kristus-paa-Korset og et hedensk Offeralter af et ubekendt Metal; det har Form som et aflangt firkantet Skrin og bæres af fire Karyatider, som staa i en böjet Stilling og holde Hænderne støttende over Hovedet og skære nogle uhyggeligt stygge Ansigter. Endnu uhyggeligere er dog det ved Siden af staaende, allerede omtalte store Træ-Krucifiks. Dette Kristushoved med de naturlige Haar og Torne og det blodbesmurte Ansigt gengiver ganske vist med störste Mesterskab et Menneskes, men ikke en gudfødt Frelsers Dødsöjeblik. Kun den materielle Lidelse er indgraveret i dette Ansigt, og ikke Smærtens Poesi. Et saadant Billede hører snarere hjemme i en anatomisk Læresal end i et Gudshus. Den kunstforfarne Degnefrue, der førte mig omkring, viste mig fremdeles som en ganske særdeles Raritet en mangekantet, velhövlet, sort og med hvide Taltegn bedækket Træklods, der hængte ned midt i Kirken som en Ampel. Hvor glimrende viser ikke her den protestantiske Kirke sin Genialitet! Thi hvem skulde tænke det! Tallene paa nævnte Træklods er Salmenumrene, der ellers sædvanlig optegnes med Kridt paa en sort Tavle og virke noget flovt paa den æsthetiske Sans, men nu ved ovennævnte Genistreg endog tjene til Pryd for Kirken og byde tilstrækkelig Erstatning for de Raphaelske Billeder, som man saa ofte har savnet i den. Slige Fremskridt glæde mig uendelig meget, da jeg, som selv er Protestant, ja Lutheraner, er bleven dybt bedrøvet, hver Gang katholske Modstandere havde Lejlighed til at spotte over de protestantiske Kirkers tomme, gudforladte Udseende.Jeg logerede i en Gæstgivergaard i Nærheden af Torvet, hvor Middagsmaden vilde have smagt mig endnu bedre, hvis blot ikke Hr. Værten havde sat sig hen hos mig med sit overflødige Ansigt og sine kedelige Spörgsmaal; heldigvis blev jeg snart forløst, idet der ankom en anden rejsende, som maatte döje de samme Spörgsmaal: *quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?* Denne fremmede var en gammel, træt og udslidt Mand, der, som det fremgik af hans Ord, havde gennemrejst den hele Verden, navnlig levet længe paa Batavia, tjent mange Penge og igen tabt alt, og nu efter tredive Aars Fraværelse vendte tilbage til sin Fædreneby Quedlinburg, — »thi,« tilföjede han, »der har vi vor Familiebegravelse. Hr. Værten gjorde den meget oplyste Bemærkning, at det dog er ligegyldigt for Sjælens Skyld, hvor Legemet bliver begravet. »Har De det skriftligt?« svarede den fremmede, og der trak sig med det samme uhyggeligt lumske Furer om hans forgræmmede Læber og smaa udslukte Öjne. »Men,« tilföjede han ængsteligt beroligende, »jeg vilde ikke dermed sige noget ondt om fremmede Grave; — Tyrkerne begrave deres døde langt smukkere end vi, deres Kirkegaarde ere ordenlige Haver, og der sidde de paa deres hvide, turbanklædte Gravstene under Skyggen af en Cypres og stryge sig over deres alvorlige Skæg og ryge roligt deres tyrkiske Tobak af deres lange tyrkiske Piber; — og hos Kineserne er det ret en Fornöjelse at se til, hvordan de nok saa nydeligt trippe i Dansetrin omkring paa deres dødes Hvilepladser og bede og drikke The og spille Violin og forstaa at pynte deelskede Grave ganske net med al Slags forgyldt Lægteværk, Porcellænsnips, Fetzer af broget Silketöj, kunstige Blomster og kulørte Lampetter — alt meget net — hvor langt har jeg endnu til Quedlinburg?«

Kirkegaarden i Goslar tiltalte mig ikke videre. Men desto mere et vist henrivende Lokkehoved, som sad og kiggede smilende ud af Vinduet i en noget höj Stuelejlighed, da jeg kom til Byen. Efter Bordet opsøgte jeg igen det kære Vindue; men nu stod der kun et Vandglas med nogle smaa hvide Klokkeblomster. Jeg klatrede op, tog de vakre Blomster op af Glasset, stak dem roligt i min Hue og tog kun lidt Notits af de opspærrede Munde, forstenede Næser og gloende Öjne, hvormed Folk paa Gaden og navnlig de gamle Kællinger betragtede dette kvalificerede Tyveri. Da jeg en Time senere gik forbi det samme Hus, stod den søde Pige ved Vinduet, og da hun fik Öje paa Klokkeblomsterne i min Hue, blev hun blussende rød og trak sig hurtigt tilbage.]eg havde nu faaet det smukke Ansigt lidt nöjere at se; det var en sød, gennemsigtig Legemliggörelse af Sommeraftenluft,

Maaneskin, Nattergalesang og Rosenduft. Senere, da det var blevet mörkt, traadte hun udenfor Dören. Jeg kom — jeg gik nærmere — hun trækker sig langsomt ind i den mörke Forstue — jeg griber hendes Haand og siger: Jeg er en Elsker af smukke Blomster og Kys, og hvad man ikke giver mig frivilligt, det stjæler jeg — og jeg kyssede hende rask — og da hun vil flygte, hvisker jeg beroligende: I Morgen rejser jeg bort og kommer vel aldrig tilbage — og jeg føler det flygtige Modtryk af de yndige Læber og de smaa Hænder —og leende iler jeg afsted. Ja, jeg maa le, naar jeg tænker paa, at jeg ubevidst har udtalt den Trylleformel, hvormed vore Rød- og Blaakjoler oftere end med deres overskæggede Elskværdighed betvinge Kvindernes Hjærte: »I Morgen rejser jeg bort og kommer vel aldrig tilbage«!

Mit Værelse bød mig en herlig Udsigt til Rammelsberg. Det var en smuk Aften. Natten jog afsted paa sin sorte Ganger, og den lange Manke flagrede for Vinden. Jeg stod ved Vinduet og betragtede Maanen. Er der virkelig en Mand i Maanen? Slaverne sige, at han hedder Klotar, og at han bevirker Maanens Tiltagen ved at hælde Vand paa. Mens jeg endnu var lille, havde jeg hørt, at Maanen var en Frugt, som den kære Gud plukkede af, naar den blev moden, og lagde ind til de andre Fuldmaaner i det store Skab, der staar ved Verdens Ende, der hvor den er tilnaglet med Brædder. Da jeg blev större, lagde jeg Mærke til, at Verden ikke er saa snævert begrænset, og at Menneskeaanden har gennembrudt Trægitret og lukket op for alle syv Himle med en kæmpemæssig Peters-Nögle, med Udødelighedens Idé. Udødelighed! Du skönne Tanke! hvem har först udtænkt dig? Var det en Nürnberger Spidsborger, som en lummer Sommeraften sad udenfor sin Dör med sin hvide Nathue og sin hvide Kridtpibe i Munden og i inderligt Velvære mente, at det dog kunde være rart, om han nu kunde vegetere saaledes ind i den dejlige Evighed, uden at hans Pibe eller Livsaande sluktes? Eller var det en ung Elsker, som tænkte hin Udødelighedstanke i sin elskedes Arme og tænkte den, fordi han følte den, ogfordi han ikke kunde føle og tænke anderledes? — Kærlighed! Udødelighed! i mit Bryst blev det pludseligt saa varmt, at jeg troede, Geograferne havde flyttet Ækvator, og at den nu løb lige igennem mit Hjaerte. Og ud fra mit Hjærte strömmede Kærlighedens Følelser, strömmede længselsfulde ud i den udstrakte Nat. Blomsterne i Haven under mit Vindue tog til at dufte stærkere. Blomsternes Duft er deres Følelser, og ligesom Menneskehjærtet føler stærkere om Natten, naar det tror sig ene og ubemærket, saaledes synes ogsaa Blomsterne i grublende Blyhed at afvente det dækkende Mörke for först da fuldstændig at give sig hen i deres Følelser og at udaande dem i liflige Dufte. — Udgyd Eder, I mit Hjærtes Dufte, og søg bag hine Byærge mine Drömmes elskede! Hun ligger nu alt og sover; ved hendes Fødder knæle Engle, og naar hun smiler i Sövne, saa er det en Bön, som Englene bede med; i hendes Bryst er Himlen gemt med alle dens Saligheder, og naar hun aander, saa bæver mit Hjærte i det fjærne; bag hendes silke-bløde Öjenhaar er Solen gaaet ned, og naar hun atter slaar Öjnene op, saa er det Dag, og Fuglene synge, og Kvægets Klokker ringe, og Bjærgene glitre i deres smaragdgrönne Dragt, og jeg snörer min Randsel og vandrer.

I disse filosofiske Betragtninger og Privatfølelser blev jeg overrasket ved at modtage Besøg af Hofraad B., som kort i Forvejen ligeledes var kommen til Goslar. Paa intet Tidspunkt kunde jeg have følt denne Mands forekommende Hjærtelighed dybere. Jeg höjagter ham paa Grund af hans udmærkede, praktiskeSkarpsindighed, men endnu mere paa Grund af hans Beskedenhed. Jeg traf ham overordenlig munter, frisk og rørig. At han er det sidste, har han nylig bevist ved sit ny Verk: »Fornuftens Religion«, en Bog, der har henrykt Rationalisterne meget, ærgret Mystikerne og sat det store Publikum i Bevægelse. Jeg selv er ganske vist for Öjeblikket Mystiker — for mit Helbreds Skyld, idet jeg efter min Læges Anordning har at undgaa al Tilskyndelse til Tænkning. Men alligevel miskender jeg ikke Værdien af de rationalistiske Bestræbelser fra saadanne Mænds Side som Paulus, Gurlitt, Krug, Eichhorn, Bouterwek og Wegschneider. Det er tilfældigvis ogsaa meget heldigt for mig selv, at disse Folk rydde saa megen indgroet Daarlighed af Vejen, navnlig det gamle Kirkegrus, hvorunder saa meget Kryb og saa mange giftige Luftarter husere. Luften bliver i Tydskland meget for tæt og for varm tillige, og ofte frygter jeg for at miste Vejret eller for, at mine elskede Medmystikere skulle kvæle mig i deres Elskovshede. Derfor vil jeg heller intet mindre end være vred paa de rare Rationalister, om de end afkøle Luften temmelig meget. I Grunden har jo Naturen selv trukket Grænsen for Rationalismen; under Luftpumpen og ved Nordpolen kan Mennesket ikke holde det ud.

Den Nat, da jeg opholdt mig i Goslar, hændte der mig noget höjst mærkværdigt. Jeg kan endnu den Dag i Dag

ikke tænke tilbage derpaa uden Angst. Jeg er af Naturen ikke ængstelig, og Gud skal vide, at jeg ingensinde har følt nogen ejendommelig Beklemthed, naar f. Eks. en blank Klinge har søgt at stifteBekendtskab med min Næse, eller naar jeg er faret vild i en berygtet Skov ved Nattetid, eller naar i Koncertsalen en gabende Löjtnant har truet med at sluge mig — men for Spøgelser er jeg næsten ligesaa bange som for den østerrigske Tilskuer. Hvad er Frygt? Stammer den fra Fornuften eller Følelsen? Om dette Spörgsmaal disputerede jeg ofte med Doktor Saul Ascher, naar jeg tilfældigvis traf sammen med ham i *Café Royal* i Berlin, hvor jeg i lang Tid spiste til Middag. Han paastod stadig, at naar vi frygtede noget, var det fordi vi ved Fornuftslutninger erkendte det for frygteligt; kun Fornuften og ikke Følelsen var en Evne. Medens jeg sad og spiste godt og drak godt, kørte han paa med at paavíse mig Fornuftens Fortrin. Henimod Slutningen af sin Paavisning plejede han at se paa Klokken, og han sluttede hver Gang med de Ord: »Fornuften er det höjeste Princip«. — Fornuften! Naar jeg nu hører dette Ord, saa seer jeg endnu stadig Dr. Saul Aseher med hans abstrakte Been, hans snævre, transcendentalgraa Livkjole og hans barske, frysende kolde Ansigt, der godt kunde bruges som Illustration i en geometrisk Lærebog. Denne Mand, som var höjt oppe i Halvtreserne, var den personificerede rette Linie. I sin Stræben efter det positive havde den stakkels Mand filosoferet sig alt skönt ud af Livet, alle Solstraaler, al Tro og alle Blomster, og havde intet andet tilbage end den kolde positive Grav. Særlig havde han et godt Öje til den belvederiske Apollo og Kristendommen. Mod den sidste har han endog skrevet en Brochure, hvori han beviser dens Fornuftstridighed og Uholdbarhed. I det hele taget har han skrevet en helMængde Bøger, hvori Fornuften stadigvæk praler med sin egen Fortræffelighed, og som den stakkels Doktor sikkert mente det alvorligt nok med, saa han altsaa i denne Henseende fortjente al mulig Agtelse. Men det var jo netop deri, det grinagtige laa, at han skar et saa alvorligt vanvittigt Ansigt, naar han ikke kunde begribe det, som ethvert Barn begriber, netop fordi det er et Barn. Et Par Gange besøgte jeg ogsaa Fornunftdoktoren i hans Hjem, hvor jeg traf könne Piger hos ham; Fornuften udelukker nemlig ikke Sanseligheden. Da jeg paa denne Maade en Gang vilde besøge ham, sagde hans Tjener til mig: Hr. Doktoren er lige i dette Öjeblik død. Jeg følte ikke mere ved dette, end om han havde sagt: Doktoren er flyttet.

Men tilbage til Goslar. »Det höjeste Princip er Fornuften!« sagde jeg beroligende til mig selv, idet jeg lagde mig til Sengs. Men lige meget hjalp det. I Varnhagen von Enses »Tydske Fortællinger«, som jeg havde taget med fra Klausthal, havde jeg nylig læst den forfærdelige Historie om, hvorledes Sönnen, hvem hans egen Fader vilde myrde, bliver advaret af sin afdøde Moders Genfærd om Natten. Paavirket af den forunderlige Fremstilling af Historien følte jeg mig under Læsningen gennemisnet af indre Gru. Hertil kommer, at Spøgelsehistorier fremkalde en endnu gyseligere Fornemmelse, naar man læser dem paa Rejse, og især om Natten i en By, i et Hus, i et Værelse, som man aldrig har været i för. Hvor mange græsselige Ting kan der ikke være foregaaet paa den Plet, hvor du netop ligger? saadan tænker man uvilkaarligt. Desuden skinnede Maanen saa tvetydigt ind i Værelset,der bevægede sig alle Slags Skygger, som ingen havde haft Bud efter, paa Væggen, og da jeg satte mig over Ende i Sengen for at se bedre, blev jeg var —

Ingenting er uhyggeligere, end naar man uforvarende kommer til at se sit eget Ansigt i Spejlet i Maanebelysning. I samme Öjeblik slog en kluntet og sövnig Klokke, og det saa langsomt og langtrukkent, at jeg efter det tolvte Klokkeslag var aldeles vis paa, at der imidlertid var gaaet fulde tolv Timer, og at den nu maatte begynde forfra at slaa tolv. Imellem næstsidste og sidste Klokkeslag gav et andet Ur sig endvidere til at slaa meget rask, skingrende, næsten som det skældte ud, og maaske ærgerligt over sin Sladdersøsters Langsomhed. Da begge Metaltungerne tav stille, og der herskede den dybeste Gravstilhed i hele Huset, forekom det mig pludseligt, at jeg hørte en slæbende og famlende Lyd som af en gammel Mands usikre Gang i Korridoren udenfor mit Værelse. Endelig aabnedes min Dör, og ind traadte langsomt den afdøde Doktor Saul Ascher. Der løb mig som en kold Febergysen gennem Marv og Ben, jeg rystede som et Espeløv og turde knapt se paa Spøgelset. Han saa ud som ellers, med samme transcendentalgraa Livkjole, samme abstrakte Ben og samme mathematiske Ansigt, kun var dette noget mere gulladent end för, Munden, der tidligere dannede to Vinkler paa 22½°, var endvidere kneben sammen, og Öjecirklerne havde större Radius. Usikker og som i gamle Dage støttet paa sin Spanskrørsstok kom han hen imod mig og sagde venligt i sin sædvanlige tandløse Dialekt: »Frygt ikke og tro ikke, at jeg er en Genganger. Det er etFantasibedrag, naar De tror i mig at se et Genfærd, Hvad er et Genfærd? Kan De give mig en

Definition? Kan De deducere mig Betingelserne for Muligheden af et Genfærd? I hvilken fornuftig Sammenhæng skulde et saadant Fænomen staa med Fornuften? Fornuften, jeg siger Fornuften — « Og nu gik Genfærdet over til at analysere Fornuften, citerede Kants »Kritik af den rene Fornuft«, 2. Del, 1. Afsnit, 2. Bog, 3. Hovedstykke, Forskellen mellem Fænomena og Numena, konstruerede dernæst den problematiske Tro paa Genfærd, satte den ene Syllogisme ovenpaa den anden og sluttede med et logisk Bevis for, at der aldeles ikke er Spøgelser til. Imidlertid løb den kolde Sved mig ned ad Ryggen, mine Tænder klaprede som Kastagnetter, i min Sjæleangst nikkede jeg ubetinget bifaldende ved hver af de Sætninger, hvormed den spøgende Doktor beviste det meningsløse i al Spøgelsefrygt, og han demonstrede saa ivrigt, at han i et Anfald af Distraktion trak en Haandfuld Orm op af Urlommen i Stedet for sit Guldur, og da han bemærkede sin Fejltagelse, stak dem i Lommen igen med en pudsig ængstelig Ilfærdighed. »Fornuften er det höjeste —« saa slog Klokken ét, og Genfærdet forsvandt.

Fra Goslar gik jeg næste Morgen videre, halvt paa Lykke og Fromme, halvt med det Maal for Öje at opsøge Broderen til Bjærgmanden i Klausthal. Atter smukt, yndigt Söndagsvejr. Jeg besteg Höje og Bjærge, saa, hvordan Solen stræbte at jage Taagen paa Flugt, vandrede muntert gennem de raslende Skove, og omkring mit drömmende Hoved klirrede de smaa Klokkeblomster fra Goslar. Bjærgene stod i deres hvideNatdragt, Granerne rystede Sövnen ud af deres Lemmer, den friske Morgenvind ordnede deres nedhængende, grönne Haar, Smaafuglene holdt Morgenandagt, Engdalen glimrede som et diamantbesat Guldtæppe, og Hyrden skred frem derover med sin klingende Hjord. Jeg var vel egenlig kommen paa Afveje. Man slaar altid ind paa Stier og Biveje og tror derved at have nærmere til Maalet. Men som det gaar os i Livet i Almindelighed, saaledes ogsaa paa Harzen. Imidlertid er der altid skikkelige Folk, der føre En tilbage paa den rette Vej; de gör det gærne og finde oven i Købet en speciel Fornöjelse i med selvtilfreds Mine og velvillig höj Røst at paavise, hvilke store Omveje vi have gjort, og hvilken Lykke det er, at vi endnu, inden det er for seent, have truffet paa saa vejkloge Folk som dem. Saadan en Tilretteviser traf jeg ikke langt fra Harzburg. Det var en velnæret Borgermand fra Goslar med et skinnende, pludskæbet, bondefiffigt Ansigt; han saa ud, som om det var ham, der havde opfundet Kvægsygen. Vi fulgtes ad et Stykke Vej, og han fortalte mig allehaande Spøgelsehistorier, der kunde have taget sig ret könt ud, hvis de ikke allesammen havde gaaet ud paa, at det alligevel ikke havde været virkeligt Spøgeri, men at den hvide Skikkelse havde været en Krybskytte, og at de klagende Lyde havde hidrørt fra en Vildsos nyfødte Grise, og Spektaklet paa Loftet fra en almindelig Kat. Kun naar et Menneske er sygt, tilföjede han, tror det at se Spøgelser; men hvad hans Ringhed angik, saa var han sjældent syg, han led kun undertiden af Hududslet, og saa kurerede han sig selv med fastende Spyt. Hangjorde mig endvidere opmærksom paa Naturens Hensigtsmæssighed og Nyttighed. Træerne ere grönne, fordi grönt er godt for Öjnene. Jeg gav ham Ret og tilföjede, at Gud har skabt Kvæget, fordi Kødsuppe styrker Mennesket, at han har skabt Æslerne, for at de skulle kunne tjene Menneskene til Sammenligning, og at han har skabt Mennesket selv, for at det skal spise Kødsuppe og ikke være noget Æsel. Min Ledsager var henrykt over at have fundet en Meningsfælle, hans Aasyn skinnede endnu huldsaligere, og da vi skiltes, var han helt rørt.

Saa længe han gik ved Siden af mig, var hele Naturen ligesom berøvet alt sit Trylleri; men saa snart han var borte, begyndte Træerne paa ny at faa Mæle, og Solstraalerne klang höjt, og Engblommerne dansede, og den blaa Himmel favnede den grönne Jord. Ja, jeg veed det bedre; Vorherre har skabt Mennesket, for at han skulde beundre Verdens Herlighed. Enhver Autor vil gærne høre sit Værk rost, hvor stor han end er. Og i Bibelen, Vorherres Memoirer, staar der udtrykkeligt, at han har skabt Mennesket til sin egen Pris og Berömmelse.

Efter lange Vandringer paa Kryds og tværs naaede jeg endelig til det Hus, hvor Broderen til min Ven fra Klausthal boede; jeg overnattede der og oplevede følgende skönne Digt:

1. Hist, hvor grönne Graner suse under gyldent Maaneskær, höjt paa Bjærget staar en Hytte, og min Bjærgmænds Hjem er dér.Og der staar en Stol derinde, sært og pragtfuldt ciselert; glad er den, som deri sidder — jeg har selv den okkupert.

Ved min Fod den lille hviler, støtter Armen i mit Skød; Öjne som to lysblaa Stjærner, Munden som en Rose rød.

Og den søde Dobbeltstjærne stirrer paa mig, himmelstor; Liljefingren skælmsk hun lægger mod den røde Roses

Flor.

Nej, din Moder seer os ikke, hun har Rokken sat i Gang, og til Zithrens Spil din Fader synger os en gammel Sang.

Og den lille hvisker sagte, sagte, dæmpet; alt hun har mangen vigtig Ting betroet mig, som hun dulgt i Hjærtet bar.

»Siden nu min Moster døde, kommer vi jo aldrig ned mer til Skyttefest i Goslar, ak, det dejligste jeg veed.

»Medens her paa Bjærget er det alt saa ensomt, koldt og strængt, og om Vintren maa vi sidde bag en Snevold indestængt.»Og jeg bæver, — thi jeg er stakkels frygtsorn Pigelil, — for de onde Bjærgets Aagnder, der om Natten er paa Spil.«

Pludseligt den lille tier, af sin egen Tale skræmt, med de søde Öjne lukte og bag begge Hænder gemt.

Granen suser hult derude, Rokken klapret rask afsted, Zithren klinger lyst og spinkelt, og den gamle Sang blir ved:

»Frygt kun ej, du søde Pige, for de onde Aanders Magt;, Dag og Nat, du søde Pige, holde Engle hos dig Vagt!«

*

2. Paa den lave Vinduesrude banker Gran med grönne Knoer Maanens gule, lyse Ansigt næsvist ind i Stuen gloer.

Inde i det lille Kammer snorke Far og Mor i Ro; men vil holde Sövnen borte ved vor Passiar, vi to.»At du alt for tidt har bedet, det er vistnok uden Grund; næppe stammer vel fra Bönner dette Træk omkring din Mund?

»Altid bliver jeg saa bange for det stygge, kolde Teæk; dog ved dine Öjnes fromme Straaler blir jeg atter kæk.

»Til den stygge Tvivl og Vantro har du vistnok ogsaa Hang, - ej du tror vel paa Gud Fader, Sön og Helligaand engang?«

Ak, mit Barn, mens jeg som lille sad paa Skødet hos min Mor, alt jeg troede paa Gud Fader, ham der raader, god og stor;

som har skabt den skönne Jord og skönne Mennesker derpaa, og for Sole, Maaner, Stjærner sat den Vej, de skulle gaa.

Alt, mit kære Barn, langt mere jeg begreb, da jeg blev stor; jeg begreb og blev fornuftig, og paa Sönnen nu jeg tror;

paa den kære Sön, der kærlig lærte os om Kærlighed, og ved Folkets Dom, som vanligt, Korsets Død til Gængæld led.Nu da jeg har læst saa meget, rejst saa langt paa egen Haand, af mit fulde, ganske Hjærte tror jeg paa den Helligaand.

Han har gjort de störste Undre, og langt större gör han end; nedbrudt Voldsmænds faste Borge og gjort Trælle fri igen.

Gamle Ulivssaar han heler og fornyer den gamle Ret: Alle er i Byrd vi lige og af samme Adels-Æt.

Han forjager onde Taager og forvirret Hjærnespind, der ad Lyst og Elskov vrænger og forbitrer os vort Sind.

Tusind Riddersmænd i Plade har den Helligaand søgt ud; selv han ildner dem til Striden og de kæmpe paa hans Bud.

Deres skarpe Klinger lyne, deres Banner vajer boldt! ja, mit Barn, du gad nok gærne seet en saadan Ridder stolt?

Nu, mit Barn, see frit paa mig da, kys mig kun og tag min Haand; thi jeg selv er just en saadan Ridder af en Helligaand.

*

3. Bag den grönne Gran derude lister Maanen stille bort, og med døsig Flamme Lyset skinner mat i Kamret vort.

Men först nu de lysblaa Stjærner tindre klart og straale ret, Mundens Purpurrose blusser, og fra Læben lyder det:

»Nisserne, de stygge Dværge, stjæle Brød og Flæsk i Mag; hvad om Aftnen laa i Kisten, det er borte næste Dag.

»Nisserne vor Fløde slikker bort af Mælken, og de lar Fadet henstaa ubedækket, saa at Katten Resten tar.

»Og en Heks er Katten sikkert: under Nattestormens Hvin lusker den til Aandebjærget, til den gamle Borgruin.

»Dér engang et Slot har staaet, fyldt med Lyst og Vaabenglans; blanke Riddere og Fruer svang sig dér i Fakkeldans.

»Saa blev Slot og Folk fortryllet af en Fé saa ond og ful, kun Ruiner blev tilbage, hvor blot Ugler søge Skjul.»Men min salig Moster sagde: Hvis man nævner Ordet ret i den rette Nattetime, ovre paa den rette Plet:

»Saa forvandles fluks Ruinen til et prægtigt Slot igen, og som fordum danse Fruer, Væbnere og Riddersmænd.

»Og hvis En faar nævnet Ordet da er Folk og Slottet hans; Pauker og Trompeter hylde da hans unge Herskerglans.

Saadan spire Sagn og Syner frem fra Mundens Rosenblad, Öjets lysblaa Stjærne gyder over dem et Straalebad.

Og sit gyldne Haar hun vikler om min Haand, min lille Skat nævner Fingrene ved Navne, kysser, leer og tier brat.

Alting i det stille Kammer seer paa mig fortroligt hen, Bord og Skab, det er, som saa jeg i hver Ting en gammel Ven.

Zithren gi'er sig til at klinge næppe hørligt; fra sit Söm sladrer Uret mildt alvorligt, og jeg sidder som i Dröm.Nu er det den rette Time og det rette Sted; jeg tror, du, min lille, blev forbavset, nævned jeg det rette Ord.

Siger Ordet jeg, saa dæmrer, skælver sene Midnatsstund, höjere da Skoven bruser, Bjærget vaagner af sit Blund.

Lyd af Zitherspil og Sange ud fra Bjærgets Ridse gaar, og en Skov af Blomster spirer frem som en afsindig Vaar;

Eventyrets Underblomster, Blade, dristige i Form, duftende og ilsomt vævre som i Lidenskabens Storm.

Vildt som røde Luer sprude frem i Mylret Roser smaa, som Krystalkolonner skyde Liljer op mod Himlens blaa.

Stjærner, mægtige som Sole, skue ned i Længselsglød; deres Straalefylde sænker sig i Liljens Kæmpeskød.

Men vi selv, min søde lille, er forvandlet end langt mer; Fakkelglans og Guld og Silke glimte rundt om os vi ser.Du er bleven til Prinsessen, til det lyse Slot dit Hus, Riddersmænd og Fruer danse der i Ungdomsglædens Rus.

Og jeg selv har dem og Slottet, dig og alt mig underlagt; Pauker og Trompeter hylde nu min unge Herskermagt.

*

Solen stod op. Taagerne flygtede som Aander ved det tredje Hanegal. Jeg steg atter op ad Bakke og ned ad Bakke, og foran mig svævede den skönne Sol og belyste stadig ny Skönheder. Bjærgets Aand var mig aldeles aabenbart gunstig; han vidste nok, at et Digtermenneske som jeg kan fortælle mange nette Ting igen, og denne Morgenstund lod han mig se Harzen saadan, som sikkert ikke enhver har seet den. Men Harzen saa ogsaa mig saadan, som kun faa har seet mig, der glimtede i mine Öjenhaar ligesaa kostelige Perler som i Dalens Græsstraa. Kærlighedens Morgendug vædede mine Kinder, de susende Graner forstod mig, deres Grene skilte sig fra hverandre og bevægede sig op og ned, som stumme Mennesker, der udtrykke deres Glæde med Hænderne, og i det fjærne klang det forunderligt hemmelighedsfuldt som Klokkekimen fra en forsvunden Kirke i Skoven. Man siger, at det er Kvægets Klokker, der i Harzen ere stemte saa lifligt, klart og rent.Efter Solen at dömme var det Middag, da jeg stødte paa en saadan Hjord, og Hyrden, et venligt, lyshaaret ungt Menneske, sagde mig, at det höje Bjærg, ved hvis Fod jeg stod, var det gamle, verdensberömte Brocken. I mange Miles Omkreds ligger der ikke et eneste Hus, og det var mig derfor ret kærkomment at den unge Mand indbød mig til at spise med ham. Vi

satte os ned til en Frokost-Middag, der bestod af Ost og Brød; Lammene snappede Krummerne, de søde blanke Kvier sprang omkring os og ringede skælmsk med deres Bjælder og smilede til os med deres store, fornöjede Öjne. Vi holdt et sandt kongeligt Taffel; min Vært syntes mig i det hele at være en ægte Konge, og da han indtil Dato er den eneste Konge, der har givet mig Brød, saa vil jeg ogsaa besynge ham kongeligt.

Kongen lig er Hyrdedrengen. Höjen er hans Kongestol, Kronen over Kongens Hoved er den tunge, gyldne Sol.

For hans Fod de slebne Hofmænd ligge, korsbeklædte Faar; Kalvene, hans Kavallerer, rundt med vigtig Mine gaar.

Bukkene er Hofaktører; Fuglen med sit Kvirili, Koen med sit Bjælde-Dingdang er hans Kammermusici.Og det klinger og det synger, Bækkens Bølger risle blødt, Granen suser svagt og luller Kongen ind i Sövn saa sødt.

Mens han sover, hans Minister, Hunden, Styrets Ansvar bær, og dens grove, barske Gøen giver Genlyd fjærn og nær.

Mat den unge Konge stammer »Kronen tynger mig til Jord, give Gud, jeg var der hjemme, hvor min unge Dronning boer!

»Blødt mit kongelige Hoved hviler i min Dronnings Favn, hendes Blik mit Rige rummer, uden Grænse, uden Navn!«

Vi skiltes som fine Venner, og glad til Mode steg jeg op ad Bjærget. Snart mødte jeg en Skovstrækning af himmelhöje Graner, som jeg i enhver Henseende nærer Respekt for. Det har nemlig ikke været disse Træer saa lige en Sag at vokse. Bjærget er her oversaaet med en Masse store Granitblokke, og de fleste af Træerne have maattet omsno eller sprænge disse Stene med deres Rødder og med stort Besvær søge efter den Jordbund, hvoraf de kunde suge Næring. Hist og her ligge Stenene ovenpaa hverandre og danne ligesom en Port, og deroppe ovenpaa staa Træerne og strække de bare Rødder hen over disseStenporte og faa först ved Grunden af disse fat paa Jorden, saa at det seer ud, som om de voksede i fri Luft. Og alligevel have de svunget sig op til denne vældige Höjde, og ligesom sammenvoksede med de omklamrede Sten staa de mere fast end deres magelige Kolleger i det flade Lands forstmæssige Skovbund. Saadan staa ogsaa i Livet de store Mænd, der först ret have hærdet og fæstnet sig ved tidligt at maatte overvinde Hindringer og Standsninger. Smaa Egern klatrede paa Granernes Grene, og nedenunder spankulerede de gule Hjorte. Naar jeg seer saadant et nydeligt, ædelt Dyr, kan jeg ikke begribe, hvor dannede Mennesker kunne finde Fornöjelse i at jage og dræbe det. Det var et saadant Dyr, der var barmhjærtigere end Menneskene og opammede den hellige Genovevas törstende Smærterig.

De gyldne Solstraaler skinnede allerkærest ned gennem det tætte Granløv. Trærødderne dannede en naturlig Trappe. Overalt bugnende Mosbænke; thi Stenene ere i Fods Höjde bevoksede med de skönneste Mosarter, ganske som lysgrönne Flöjelspuder. Liflig Kølighed og drömmerisk Kilderislen. Hist og her kan man se, hvorledes Vandet risler sølvklart afsted under Stenene og beskyller de blottede Trærødder og Rodtrævler. Böjer man sig nærmere til dette Skuespil, er det, som man blev hemmeligt Vidne til Planternes Tilblivelseshistorie og Bjærgets rolige Hjærteslag. Paa mange Steder springer Vandet frem blandt Stenene og Rødderne med stærkere Fart og danner smaa Kaskader. Der gör det godt at sidde. Det hvisker og bruser saa forunderligt, Fuglene syngeafstumpede Længselsmelodier, Træerne hviske som med tusend Pigetunger, og som med tusend Pigeöjne se de underlige Fjaeldblomster paa En, de strække de eventyragtige brede, sært takkede Blade ud efter En, de muntre Solstraaler sende glitrende Glimt op og ned, de kloge Smaaplanter fortælle hverandre grönne Eventyr, alt er som fortryllet, Hjærtet bliver mere og mere bevæget, en ældgammel Dröm bliver levende, den elskede viser sig — ak, desværre forsvinder hun saa hurtigt igen!

Jo höjere man stiger op ad Bjærget, desto lavere og mere dværgagtige blive Granerne, det seer ud, som om de stadig skrumpe mere og mere sammen, indtil der ikke er andet tilbage end Hindbær- og Blaabærris og Fjældurter. Dér mærker man ogsaa allerede en betydelig Temperaturformindskelse. Her kan man forst ret se de mærkværdige Grupper af Granitblokke; de ere ofte af forbavsende Dimensioner. Det er maaske de Boldte, som de onde Aander spille med St. Hans Nat, naar Heksene komme ridende hertil paa Kosteskafte og Möggrebe, og

den fantastiske Lystighed begynder, saadan som det sagkyndigt fremstilles i Ammestuen og er at se paa de smukke Faust-Illustrationer af Mester Retzch. Ja, en ung Digter, der paa en Rejse fra Berlin til Göttingen kom ridende forbi Bloksbjærg den förste Nat i Maj, fik endogsaa at se, hvorledes en Del skönliteræte Damer holdt Theselskab i en Bjærgkløft, læste rigtig hyggeligt op for hinanden af »Aftenbladet«, priste deres poetiske Gedebukke, der hoppede brægende rundt om Thebordet, som Universalgenier og fældede deres inappellable Dom om alleden tydske Literaturs Nyheder; men da de ogsaa kom til »Ratcliff« og »Almansor« og frakendte deres Forfatter al Gudfrygtighed og Ærbarhed, da rejste Haaret sig paa den unge Mands Hoved, Rædsel greb ham, — jeg sporede min Hest og jog forbi.

I Virkeligheden kan man, naar man bestiger Brockens øverste Halvdel, ikke lade være at tænke paa de lystige Bloksbjærghistorier og navnlig den store, mystiske tydske Nationaltragedie om Doktor Faust. Jeg havde stadig Fornemmelsen af, at Hestefoden klavrede op ved Siden af mig, og syntes at høre en eller anden Grinebider trække Vejret. Og jeg tror ogsaa, at selve Mefisto maa blive stakaandet, naar han bestiger sit Yndlingsbjærg. Det er en yderst udmattende Tur, og jeg var glad, da jeg endelig fik det længselsfuldt eftertragtede Brocken-Hus i Sigte.

Dette Hus, der — som det vil være bekendt fra mangfoldige Afbildninger blot bestaar af én Etage og ligger paa Bjærgets øverste Spids, blev först opbygget Aar 1800 af Grev Stolberg-Wernigerode, for hvis Regning det ogsaa drives som Gæstgiveri. Murene have for Stormens og Vinterkuldens Skyld en forbavsende Tykkelse; Taget er lavt, midtvejs findes der en taarnagtig Udbygning, og i Husets Nærhed ligger der endvidere to smaa Udhuse, af hvilke det ene i tidligere Tider gav Brocken-Besøgerne Husly.

Indtrædelsen i Brocken-Huset fremkaldte hos mig en noget uvant, eventyragtig Fornernmelse. Efter en lang og ensom Omkringtradsken mellem Grantræer og Klipper befinder man sig med ét hensat i et Skyhus; Byer, Bjærge og Skove blive liggende dernede, ogderoppe træffer man et underligt blandet og fremmed Selskab, som modtager En halvt nysgærrigt og halvt ligegyldigt, næsten som man var en ventet Kammerat, hvad der er saa naturligt paa saadanne Steder. Jeg traf Huset fuldt af Gæster, og som det sömmer sig en klog Mand, tænkte jeg straks paa Natten og paa det ubelhagelige i at skulle ligge paa Halm; med hendøende Stemme forlangte jeg straks The, og Brockenværten var fornuftig nok til at indse, at jeg syge Menneske maatte have en ordenlig Seng til Natten. Han skaffede mig ogsaa en saadan i et lille Hummer, hvor allerede forud en ung Købmand havde etableret sig, et langt Brækpulver i brun Frakke.

I Gæstestuen mødte jeg lutter Liv og Bevægelse. Studenter fra forskellige Universiteter. Nogle ere komne for kort Tid siden og genoplive de sunkne Livsaander, andre göre sig rede til Afmarche, spænde deres Rejsetaske, skrive deres Navne i Fremmedbogen, faa Brockenbuketter af Stuepigerne; saa knibes der i Kinden, synges, danses og skraales, der spörges, der svares, godt Vejr, Prosit, Adieu. Nogle af de bortdragende ere ogsaa berusede, og de ville faa dobbelt Nydelse af den smukke Udsigt, eftersom jo en drukken seer alting dobbelt.

Efter at jeg var kommen nogenlunde til Kræfter igen, steg jeg op i Taarnbygningen og traf der en lille Herre med to Damer, én ung og én ældre. Den unge Dame var meget smuk. En herlig Figur, paa det lokkede Hoved en hjælmlignende sort Atlaskeshat med hvide Fjer, som Vinden legede med, de slanke Lemmer saa fast omsluttede af en sort Silkekaabe, at de ædleFormer traadte frem, og det frejdige store Öje skuende roligt ned over den frejdige store Verden.

Som Dreng tænkte jeg ikke paa andet end Historier om Trolde og Hekseri, og jeg tog enhver smuk Dame, der bar Strudsfjer paa Hovedet, for en Alfedronning, og hvis jeg tilmed bemærkede, at hendes Kjoleslæb var vaadt, saa holdt jeg hende for en Havfrue. Nu tænker jeg anderledes, siden jeg af min Naturhistorie veed, at de nævnte symbolske Fjer hidrøre fra den dummeste af alle Fugle, og at Slæbet paa en Damekjole kan blive vaadt paa den naturligste Maade af Verden. Hvis jeg med mine Barndomsöjne havde seet den omtalte unge Skönhed i den omtalte Situation paa Brocken, saa vilde jeg temmelig sikkert have tænkt som saa: Det er Bjærgets Fe, og hun har ret nu udtalt det Trylleord, ved hvilket alting dernede kommer til at se saa vidunderligt ud. Ja, i höj Grad vidunderligt tager alting sig ud ved det förste Blik, man kaster ned fra Brocken, alle Dele af Ens Aand blive

Genstand for ny Indtryk, og disse for det meste forskelligartede, endog indbyrdes modsigende Indtryk forbinde sig i Sjælen til én eneste stor, endnu uklar og uforstaaet Følelse. Lykkes det En at faa fat paa denne Følelses underliggende Begreb, saa erkender man Bjærgets Karakter. Denne Karakter er fuldt ud tydsk saa vel i Henseende til dens Fejl som dens Fortrin. Brocken er en Tydsker. Med tydsk Grundighed fører det os klart og tydeligt en Slags Kæmpepanorama for Öje, de mange hundrede Byer, Flækker og Landsbyer, der navnlig ligge imod Nord, og alle Bjærgene, Skovene, Floderne og Sletterne rundt omkring, enUdsigt uden Grænser. Men netop derved kommer alt til at se ud som et fint tegnet og klart illumineret Specialkort, Öjet dvæler ingensteds med Velbehag ved egenlig smukke Landskaber; men saadan gaar det jo ogsaa altid, at vi tydske Kompilatorer paa Grund at den ærlige Nöjagtighed, hvormed vi stræbe at gengive alt muligt og umuligt, aldrig kunne tænke paa at give det enkelte for sig paa en smuk Maade. Der er ogsaa noget saa tydsk-besindigt, intelligent og fordrageligt ved Bjærget, just fordi det har et saa vidt og klart Overblik over Tingene. Og naar saadant et Bjærg staar sine Kæmpeöjne op, kan det rimeligvis se en Del mere end vi Dværge, der klavre omkring paa det med vore svage Glugger. Der er rigtignok mange, der ville paastaa, at Brocken er meget spidsborgerligt anlagt, og Claudius har sunget: »Bloksbjærg er den lange Hr. Filister!« Men det er fejlagtigt. Ganske vist antager det ved sin Skaldepande, som det undertiden dækker med en Taage-Nathue, et Anstrøg af Spidsborgerlighed; men det gaar med det, som med saa mange andre store Tydskere, det skeer af pur Ironi. Det er endog notorisk, at Brocken har sine studenter-gemytlige, fantastiske Öjeblikke, f. Eks. den förste Nat i Maj. Saa kaster det jublende sin Taagehue i Vejret og slaar ligesaa vel som vi andre paa rigtig ægte tydsk Manér Gækken løs.

Jeg søgte straks at indvikle den smukke Dame i Samtale; thi man nyder först rigtig Naturskönheder, naar man paa Stedet kan udtale sig om dem. Hun var ikke aandrig, men en forstandig Iagttager. Virkelig fornem i Optræden. Jeg tænker ikke her paa dengængse, stive, negative Fornemhed, der veed paa en Prik, hvad man ikke bör göre, men paa en vis anden sjældnere, fri, positiv Fornemhed, der paa en Prik siger En, hvad man kan göre, og som i al Ligefremhed giver En det höjeste Maal af selskabelig Sikkerhed. Til min egen Forbavselse lagde jeg mange geografiske Kundskaber for Dagen, nævnede for den videbegærlige skönne Navnene paa alle de Byer, der laa for vore Öjne, søgte og viste hende dem paa mit Landkort, som jeg med ægte Docentvigtighed bredte ud paa det Stenbord, der staar midt paa Platformen. Der var mange Byer, jeg ikke kunde finde, maaske fordi jeg søgte mere med Fingrene end med Öjnene, som imidlertid stræbte at orientere sig paa den hulde Dames Ansigt, hvor de ogsaa fandt Partier, som vare smukkere end »Schierke« og »Elend«. Samme Ansigt var et af dem, der aldrig henrive, sjældent begejstre og altid behage. Jeg holder af saadanne Ansigter, fordi de smile mit medtagne Hjærte i Ro. Hun var ugift endnu, sköndt i den fulde Blomstring, der tilstrækkelig berettiger til Ægteskab. Men det er jo noget, man seer daglig, at det netop for de smukkeste Pigers Vedkommende er vanskeligt at faa en Mand. Dette var Tilfældet allerede i Oldtiden, og som bekendt ere alle tre Gratier blevne Pebermøer.

I hvad Forhold den lille Herre, som var Damernes Ledsager, stod til disse, var det mig ikke muligt at gætte. Det var en mærkværdig, tynd Skikkelse. Hans lille Hoved var sparsomt bedækket med graa Haartjavser, som naaede ned over den lave Pande til de grönlige Guldsmedeöjne, den runde Næse var stærktfremtrædende, hvorimod Mund og Hage trak sig ængsteligt tilbage hen ad Ørene til. Dette Ansigt saa ud, som om det bestod af Fint, gulligt Ler af den Slags, Billedhuggerne kline deres förste Skitse op af; og naar de smalle Læber kneb sig sammen, drog der sig flere tusende halvcirkelformede, fine Folder hen over Kinderne. Den lille Mand mælede ikke et Ord, men smilte kun nu og da, naar den ældre Dame hviskede noget forbindtligt til ham, ligesom en Mops, der har Snue.

Denne ældre Dame var Moder til den yngre, og hun var ligeledes i Besiddelse af fornemme Manerer. Hendes Öjne forraadte et sygeligt sværmerisk Tungsind, men dog saa det for mig ud, som hun engang havde været smuk og leet meget og modtaget mange Kys og besvaret mange. Hendes Ansigt lignede en Kodex palimpsestus, i hvilken en oldgræsk Elskovsdigters halvt udviskede Vers liste sig frem under en Kirkefader-Teksts frisksorte Munkeskrift. Begge Damerne havde tillige med deres Ledsager vaeret samme Aar i Italien og fortalte mig allehaande smukke Ting fra Rom, Florents og Venedig. Moderen fortalte meget om Rafaels Billeder i Peterskirken; Datteren talte mere om Operaen i Theater Fenice. Begge vare de henrykte over Improvisatorernes

Kunst. Nürnberg var Damernes Fødeby, om dens Oldtidsherlighed vidste de dog kun lidet at sige. Mestersangens liflige Kunst, hvis sidste Toner den gode Wagenseil har opbevaret os, er død, og Nürnbergs Damer søge Opbyggelse i vælsk Improvisationssludder og Kapunsang. O Sankt Sebaldus, hvad er du dog nu for en elendig Patron!Mens vi talte, begyndte Mörket at falde paa; Luften blev endnu køligere, Solen sank endnu dybere, og Platformen blev fyldt af Studenter, Haandværkssvende og enkelte ærbare Borgermændmænd med deres Ægtehustruer og Døtre, der alle vilde se Solen gaa ned. Det er et ophöjet Syn, der stemmer Sjælen til Bön. Omtrent et Kvarters Tid stod alle i alvorlig Tavshed og saa til, hvorledes den skönne Ildkugle lidt efter lidt sank ned i Vest; Ansigterne bestraaledes af Aftenrøden, Hænderne foldedes uvilkaarligt; det var, som stod vi, en stille Menighed, i Skibet af en Kæmpedomkirke, og som Præsten i dette Öjeblik løftede Hostien, og Palestrinas udødelige Koral strömmede ned fra Orgelet.

Mens jeg staar saaledes hensunken i Andagt, hører jeg En ved min Side udraabe: »Hvor Naturen dog i Almindelighed er skön!« Ordene kom fra min Kammerat, den unge Købmands følelsesfulde Bryst. Herved blev jeg atter sat tilbage i min Hverdagsstemning, var nu i Stand til at sige en Hoben pæne Ting til Damerne om Solnedgangen, og roligt, som om intet var hændet, at ledsage dem til deres Værelse. De tillod mig endda at underholde dem en Times Tid endnu. Vor Underholdning drejede sig som selve jorden om Solen. Moderen ytrede, at Solen, idet den sank ned i Taage, havde seet ud som en ildrød Rose, som Himlen galant havde kastet ned i sin elskede Jords brede, hvide Brudeslør. Datteren smaalo og mente, at Intrykket af saadanne Naturfænomener svækkedes, naar man saa dem Gang efter Gang. Moderen berigtigede denne falske Anskuelse ved atcitere et Sted af Goethes Rejsebreve og spurgte mig, om jeg havde læst Werther. Jeg tror ogsaa, at vi talte om Angorakatte, etruskiske Vaser, tyrkiske Sjaler, Makaroni og Lord Byron, af hvis Digte den ældre af Damerne deklamerede nogle Solnedgangs-Passager, læspende og sukkende ret könt for Resten. Da den yngste ikke forstod Engelsk og gærne vilde lære de nævnte Digte at kende, anbefalede jeg hende min smukke og begavede Landsmandinde, Baronesse Elise von Hohenhausens Oversættelser, ved samme Lejlighed undlod jeg ikke at tage til Orde mod Byrons Ugudelighed, Ukærlighed, Umedgörlighed og Gud veed hvad, saadan som jeg plejer at göre overfor unge Damer.

Efter at dette Arbejde var fra Haanden, gik jeg mig endnu en Tur paa Brocken; helt mörkt bliver det nemlig aldrig her. Taagen var ikke videre stærk, og jeg betragtede Omridsene af de to Höjdepunkter, som kaldes Heksealtret og Djævleprædikestolen. Jeg skød mine Pistoler af, men det gav ingen Genlyd. Men med ét hører jeg bekendte Stemmer og føler mig omfavnet og kysset. Det var mine Landsmænd, der havde forladt Göttingen fire Dage senere end jeg og ikke vare lidet forbavsede over at træffe mig igen ganske alene paa Bloksbjærg. Naa, hvor vi gav os til at fortælle og forundres og træffe Aftaler og le og opfriske gamle Minder, og i Aanden satte vi os tilbage i vort lærde Sibirien, hvor Kulturen er saa vidt fremskreden, at man töjrer Björnene i Værtshusene, og at Zoblerne ønske Jægeren Godaften.

I den store Stue blev der holdt Aftensmaaltid. Et langt Bord med to Rækker sultne Studenter. IBegyndelsen den sædvanlige Universitetspassiar: Dueller. Dueller og atter Dueller. Selskabet bestod for Störstedelen af Hallensere, og Halle blev derfor Samtalens Hovedgenstand. Hofraad Schütz's Vinduer bleve eksegetisk belyste. Dernæst blev der fortalt, at den sidste Kur hos Kongen af Cypern havde været meget glimrende, at han havde udseet en naturlig Sön til at lade sig vi til en Lichtensteinsk Prinsesse til venstre Ben, at han havde givet Statsmætressen Afsked, og at det ganske Ministerium havde været rørt og grædt reglementerede Taarer. Jeg behøver vel ikke at bemærke, at dette hentyder til Hallensiske Værtshus-Notabiliteter. Derefter kom de to Kinesere paa Tapetet, som for to Aar siden havde ladet sig se i Berlin og nu i Halle blev dresserede til at optræde som Privatdocenter i kinesisk Æstetik. Saa begyndte man at rive Brandere af. Man satte det Tilfælde, at en Tydsker lod sig se for Penge i Kina, og til den Ende blev der brygget en Plakat sammen, paa hvilken Mandarinerne Tsching-Tschang-Tschung og Hi- Ha-Ho eragtede, at det var en ægte Tydsker, hvorpaa fremdeles hans Kunststykker vare opregnede, der hovedsagelig bestod i Filosofering, Tobaksrygning og Taalmodighed, og sluttelig bemærkedes, at han blev fodret Klokken tolv, og at man til den Tid ikke maatte medbringe Hunde, fordi Hundene pleje at snappe de bedste Bider fra den stakkels Tydsker.

Et ungt Burscheforeningsmedlem, der nylig havde været til Purifikation i Berlin, talte meget, men saare ensidigt om denne By. Han havde været hos Wisotzki og i Theatret; begge Dele bedömte han forkert.»Ungdommen er rask i Munden« o. s. v. Han talte om Garderobeødselhed, Skuespiller- og Skuespillerindeskandale o. s. v. Den unge Mand vidste ikke, at da det overhovedet er Skinnet, det först og fremmest kommer an paa i Berlin, hvilket allerede den almindelige Talemaade »bare lade som om« tilstrækkeligt antyder, saa maa dette Skinvæsen jo navnlig florere paa Brædderne, og Direktionen derfor navnlig sörge for »Farven af det Skæg, en Rolle spilles med,« og for Troværdigheden i Kostymerne, der tegnes for af edsvorne Historikere og syes af videnskabeligt dannede Skræddere. Og det er nødvendigt. Hvis nemlig f. Eks. Maria Stuart bar et Skört, der hører hen under Dronning Annas Tidsalder, saa vilde uden Tvivl Hr. Bankier Christian Gumpel med rette beklage sig over, at han gik tabt af al Illusion derved; og om Lord Burleigh engang af en Fejltagelse trak Henrik IV's Bukser paa, saa vilde uden Tvivl Krigsraadinde von Pudderkvast, født Liljehonning, hele Aftenen ikke kunne faa den Anakronisme ud af Hovedet. Denne Direktionens illuderende Omhu strækker sig imidlertid ikke blot til Skörter og Bukser, men tillige til de deri indbefattede Personer. Saaledes skal for Fremtiden Othello spilles af en virkelig Mor, som Professor Lichtenstein allerede i dette Öjemed har forskrevet fra Afrika; i »Menneskehad og Anger« skal for Fremtiden Eulalia spilles af et virkelig løsagtigt Fruentimmer, Peter af en virkelig dum Knægt, og den ubekendte af en virkelig hemmelig Hanrej, hvilke man kan faa alle tre uden at forskrive dem fra Afrika. I »Forholdenes Magt« skal en virkelig Forfatter, der allerede har ragetsig et Par Ørefigen til, spille Heltens Rolle, i »Stammoderen« skal den Kunstner, der giver Jaromir, virkelig en Gang have begaaet et Røveri eller i det mindste et Tyveri, Lady Macbeth skal spilles af en Dame, der vel, som Tieck fordrer, af Naturen er saare kærlig, men dog er saa temmelig fortrolig med Synet af en snigmorderisk Slagtning; og endelig skal man til Fremstillingen af i ganske særlig Grad idiotiske, grove og plumpe Herrer have engageret den store Wurm, der ufravigelig henrykker sine Aandsfrænder, hver Gang han løfter sig i sin fulde Höjde, Bravo, Bravo, »hver Tomme en Pjalt!« - Hvis nu ovennævnte unge Menneske havde et daarligt Begreb om Forholdene ved Berlinerskuespillet, saa opfattede han endnu langt mindre, at den Spontini'ske Janitscharopera med dens Pauker, Elefanter, Trompeter og Gongonger er et heroisk Middel til at styrke vort slappede Folk i krigersk Henseende, et Middel, som allerede Plato og Cicero i deres Statskløgt have anbefalet. Allermindst begreb nu det unge Menneske Ballettens diplomatiske Betydning. Det kostede mig Besvær at göre ham begribeligt, hvorledes der sidder mere Politik i Hoguets Fødder end i Buchholz's Hoved, hvorledes alle hans Dansture betyde diplomatiske Forhandlinger, hvorledes enhver af hans Bevægelser har en politisk Adresse, saaledes at han f. Eks. mener vort Kabinet, naar han böjer sig længselsfuldt frem og griber vidt ud med Hænderne, saa at han mener Forbundsdagen, naar han drejer sig hundrede Gange om paa den ene Fod uden at komme af Pletten, har de smaa Fyrster i Tankerne, naar han hopper omkring som med sammenbundne Ben,betegner den europæiske Ligevægt, naar han raver frem og tilbage som en fuld Mand, antyder en Kongres, naar han slynger de böjede Arme sammen som en Dukke Silketraad, og endelig fremstiller vor altfor gode Ven mod Øst, naar han lidt efter lidt folder sig ud og løfter sig i Vejret, bliver staaende længe roligt i denne Stilling og saa pludselig eksploderer i de forskrækkeligste Spring. Nu faldt Skællene fra den unge Mands Öjne, og nu mærkede han, hvorfor Dansere blive bedre betalte end de store Digtere, hvorfor Balletten er et uudtömmeligt Samtaleæmne blandt Corps diplomatique, og hvorfor ogsaa ofte en smuk Danserinde bliver underholdt privat af Ministeren, der temmelig sikkert Dag og Nat anstrænger sig for at göre hende modtagelig for hans politiske System. Ved Apis! hvor stort er ikke de uindviede og hvor ringe de indviede Theatergængere Tal! Der staar det skikkelige Folk og gaber og beundrer Spring og Vendinger og studerer Anatomi i Frk. Lemieres Stillinger og klapper ad Frk. Röhnisch's Entrechats og sludrer om Gratie, Harmoni og Hofter — og der er ingen, der mærker, at han for sine Öjne har det tydske Fædrenelands Skæbne i dansende Skrifttegn.

Mens der snakkedes saaledes frem og tilbage, tabte man dog ikke det nyttige af Sigte, og man lod de store Fade, der vare ærligt fyldte med Kød, Kartofler o. s. v., vederfares Retfærdighed. Maden var alligevel daarlig. Men da jeg i Forbigaaende henvendte en Bemærkning derom til min Nabo, svarede han temmelig uhøfligt med en Akcent, paa hvilken jeg kendte Schweizeren, at vi Tydskere vare ligesaaubekendte med den sande Nöjsomhed som med den sande Frihed. Jeg trak paa Skuldrene og bemærkede, at de egenlige Lakajer og Bolsehefabrikanter overalt ere Schweizere og specielt benævnes saaledes, og at overhovedet de nuværende schweiziske

Frihedshelte, der fyldte Publikum med saa meget Vaas om politisk Desperation, altid forekom mig at ligne de Harer, der fyre Pistoler af paa offenlige Markeder, sætte alle Börn og Bønder i Forbavselse over deres Mod og alligevel er og bliver Harer.

Alpernes Sön havde ganske sikkert ikke ment noget ondt med det, »han var en tyk Mand, følgelig en god Mand,« siger Cervantes. Men min anden Nabo, en Mand fra Greifswalde, følte sig höjlig stødt ved min Ytring; han forsikrede, at den tyske Handlekraft og Skikkelighed endnu ikke var udslukt, slog sig for sit Bryst, saa det drønede, og tömte en vældig Kande Hvidtøl. Schweizeren sagde: »Naa, naa!« Men jo mere beroligende han sagde dette, desto ivrigere hængte Greifswalderen i. Denne var en Mand fra de Tider, da Lusene havde gode Dage og Frisørerne gik i stadig Angst for at sulte ihjel. Han gik med langt nedfaldende Haar, Ridderbaret, en sort, oldtydsk Frakke, en smudsig Skjorte, der tillige gjorde det af for Vest, og under den en Medaillon med en Tot Haar af Blüchers Skimmel. Han saa ud som en Nar i Legemsstörrelse. Jeg holder meget af Motion ved Aftensbordet og lod ham derfor inddrage mig i en patriotisk Disput. Han var af den Mening, at Tydskland burde inddeles i 33 Distrikter. Jeg hævdede derimod, at det burde være 48, fordi man saa kunde skrive en meresystematisk Haandbog over Tydskland, og det jo dog var nødvendigt at sætte Livet i Forbindelse med Videnskaben. Min Ven Greifswalderen var endvidere tydsk Barde og arbejdede, som han betroede mig, paa et nationalt Heltedigt, der skulde forherlige Hermann og Hermannslaget. Jeg gav ham mangt et nyttigt Vink angaaende Tilberedelsen af dette Epos. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at han kunde antyde Teutoburgerskovens Moradser og Blokveje meget malende ved Hjælp af vandede og humpende Vers, og at det vilde være en fin Kompliment til Patriotismen at lade Varus og de andre Romere tale lutter Vanvid. Jeg haaber, at dette Kneb vil lykkes ham saa vel som andre Berlinerdigtere indtil den betænkeligste Grad af Illusion.

Ved vort Bord blev man stedse mere höjrøstet og familiær, Vinen fortrængte Øllet, dampende Punscheboller kom ind, og der blev drukket Dus og sunget. Nu lød den gamle Landets Fader og herlige Sange af W. Müller, Rückert, Uhland o. s. v. Smukke Melodier af Methfessel. Bedst lød vor Arndts tydske Ord: »Den Gud, som Jærnet vokse lod, han vilde ingen Trælle!« Og udenfor bruste det, som om det gamle Bjærg sang med, og nogle ravende Venner paastod endog, at det rystede fornöjet paa sit skaldede Hoved, og at vort Værelse bevægede sig frem og tilbage. Flaskerne bleve tommere, og Hovederne fuldere. En brølede, en anden sang Falset, en tredje deklamerede op af »Brøden,« en fjerde snakkede sort Latin, en femte prækede om Maadehold, og en sjette krøb op paa en Stol og docerede saaledes: »Mine Herrer! Jorden er en rund Valse, Menneskene er enkelte Stifter derpaa,anbragte i en alt andet end ond Hensigt; men Valsen drejer sig, Stifterne støde an hist og her og give en Tone, nogle tidt, andre sjældent, det giver en forunderlig, sammensat Musik, og det er det, vi kalder Verdenshistorie! Vi tale altsaa först om Musiken, dernæst om Verden og endelig om Historien; den sidste inddele vi fremdeles i Positiv og spanske Fluer —« og saaledes gik det videre fort med Fornuft og Vanvid.

En gemytlig Mecklenburger, der sad med Næsen ned i sit Puncheglas og med et saligt Smil indsnuste Duften derfra, kom med den Bemærkning, at han var til Mode, som om han atter stod foran Theater-Buffetten i Schwerin. En anden holdt sit Vinglas op for Öjnene som en Kikkert og syntes at betragte os opmærksomt igennem det, mens den røde Vin løb ned ad hans Kinder og ind i hans fremstaaende Mund. Greifswalderen kastede sig i et pludseligt Anfald af Begejstring til mit Bryt og jublede: »O, om Du forstod mig, jeg elsker, jeg er lykkelig, jeg bliver genelsket, og det er Gud straffe mig en dannet Pige, thi hun har fulde Bryster og gaar med hvid Kjole og spiller Klaver!« — Men Schweizeren græd og kyssede smægtende min Haand og klynkede i ét væk: »Aa Bäbeli! Aa Bäbeli!«

I dette forvirrede Spektakel, hvor Tallerkenerne lærte at danse og Glassene at flyve, sad lige overfor mig to Ynglinge saa skönne og blege som Marmorbilleder, idet den ene nærmest lignede Adonis, den anden Apollo. Næppe mærkelig var den lette Rosenaande, som Vinen gød over deres Kinder. Med uendelig Kærlighed saa de paa hinanden, som om degensidig kunde læse i hinandens Öjne, og i disse Öjne straalede det, som der var faldet nogle Lysdraaber ned i dem fra den Skaal med luende Kærlighed, som en Engel hist oppe bærer over fra den ene Stjærne til den anden. De hviskede med længselsbævende Stemme, og det var sörgelige Historier med en underfuldt smærtelig Tone i. »Nu er Nora ogsaa død!« sagde den ene med et Suk, og efter et Ophold fortalte han

om en ung Pige i Halle, der var forelsket i en Student, og, da denne forlod Halle, ikke talte til nogen mere, spiste grumme lidt og græd Dag og Nat og uafbrudt sad og saa paa den Kanariefugl, som den elskede en Gang havde foræret hende. »Fuglen døde, og snart efter døde ogsaa Nora!« saaledes sluttede Fortællingen, og de to Ynglinge tav atter og sukkede, som skulde deres Hjærte briste. Endelig sagde den anden: »Min Sjæl er bedrøvet! Kom med ud i den mörke Nat! Indsuge vil jeg Skyernes Aande og Maanens Straaler. Min Vemodsfælle! jeg elsker dig, dine Ord tone som Pust i Sivet, som glidende Strömme, de give Genlyd i mit Bryst, men min Sjæl er bedrøvet!«

Nu stod de to Ungersvende op, slyngede Armene om hinandens Nakke og forlod det stöjende Værelse. Jeg gik bag efter dem og saa, hvorledes de traadte ind i et mörkt Værelse, hvorledes den ene i Stedet for at aabne Vinduet lukkede et stort Klædeskab op, og hvorledes de begge bleve staaende foran dette med længselsfuldt udbredte Arme og skiftedes til at tale. »I den dæmrende Nats Luftninger!« raabte den ene, »hvor kvægende I køle mine Kinder! Hvor lifligt I spille med mine Lokker! Jeg staar paa BjærgetsSkytop, for mine Fødder ligge Menneskenes sovende Byer og blinke de blaa Vande. Hør, hvor Granerne bruse dernede i Dalen! Hist over Höjene hendrage Forfædrenes Aander i taagede Skikkelser. O, om jeg kunde jage med Eder paa Skyhesten gennem den stormfulde Nat, over det rullende Hav, op mod Stjærnerne! Men ak, jeg er betynget af Sorg, og min Sjæl er bedrøvet!« — Den anden Ungersvend havde ligeledes længselsfuldt udstrakt sine Arme mod Klædeskabet, der styrtede Taarer ud af hans Öjne, og til et Par gule Skindbukser, som han antog for at være Maanen, sagde han med vemodig Røst: »Skön er du, Himlens Datter! Huldsalig er dit Aasyns Ro! Du vandrer afsted i Elskelighed! Stjærnerne følge din blaa Sti i Østen. Ved Synet af dig fryde Skyerne sig, og deres skumle Skikkelser lyse. Hvem er dig lig paa Himmelen, du Nattens Datter? Ved din Nærværelse føle Stjærnerne sig beskæminede og vende deres gröntglinsende Öjne bort. Hvorhen bortlyer du fra din Sti, naar om Morgnen dit Aasyn blegner? Har du som jeg dit Halle? Boer du i Vemodens Skygger? Ere dine Søstre nedfaldne fra Himlen? De, der glad med dig gennemvandrede Natten, ere de ej mere? Ja, de ere nedfaldne, o skönne Lys, og du skjuler dig ofte for at begræde dem. Dog éngang vil Natten komme, og du, ogsaa du er da borte og har forladt dine blaa Stier didoppe. Da løfte Stjærnerne deres grönne Hoveder, som engang din Nærværelse gjorde til Skamme, og De ville glæde sig. Dog nu er du klædt i din Straalepragt og skuer ned fra Himmelens Porte. Sønderriver Skyerne, I Vinde, at Nattens Datterkan skinne frem, og de buskede Bjærge glimre, og Havet rulle sine skummende Vover i Straaleglans!«

En velbekendt, ikke videre mager Ven, der havde drukket mere, end han havde spist, sköndt han ogsaa denne Aften som sædvanlig havde sat en Portion Oksekød til Livs, som seks Gardelöjtnanter og et uskyldigt Barn kunde blive mætte af, kom nu farende forbi i overstadigt godt Humør, det vil sige *à la* Svin, skubbede vore to elegiske Venner temmelig ublidt ind i Skabet, ravede afsted efter Dören og rumsterede ganske myrderligt udenfor. Stöjen i Salen blev ogsaa stadig mere forvirret og bedøvende. De to Ungersvende i Skabet laa og jamrede sig og klynkede, at de laa knuste ved Bjærgets Fod; den ædle Rødvin strömmede dem ud af Halsen, de overrislede hinanden gensidigt, og den ene sagde til den anden: »Lev vel! jeg føler, at jeg forbløder. Hvorfor vækker du mig, Foraarsluft? Du smigrer og siger: Jeg bedugger dig med Draaber af Himlen. Men den Tid, da jeg skal visne hen, er nær, nær er den Storm, som skal feje mine Blade bort! I Morgen vil den Vandringsmand komme, ja komme, som saa mig i al min Skönhed, rundt omkring vil hans Öje søge mig paa Marken og ikke finde mig!« — Men alt blev overdøvet af den velbekendte Basstemme, der udenfor Dören under Banden og Skraalen klagede sig saa gudsjammerligt, fordi der ikke var én eneste Lygte tændt paa hele den mörke Weendegade, saa man ikke engang kunde se, hvem det var, man slog Vinduesruderne ind hos.

Jeg kan taale meget — Beskedenhed forbyder mig at nævne Flaskernes Antal — og jeg fejlede ikke videre,da jeg kom ind i mit Sovekammer. Den unge Købmand laa allerede i Sengen med sin kridhvide Nathue og sin safrangule Sundheds-Uldtröje. Han var fra Frankfurt am Main, og følgelig talte han ligestraks om Jøderne, der have mistet al Sans for det skönne og ædle og sælge de engelske Varer 25 p. Ct. under Fabrikspris. Jeg fik med ét Lyst til at have ham til bedste; desaarsag fortalte jeg ham, at jeg gik i Sövne og paa Forhaand maatte bede ham om Undskyldning for det Tilfælde, at jeg vilde gaa hen og forstyrre ham i hans Sövn. Det sölle Menneske sov af den Grund, som han tilstod mig næste Dag, slet ikke hele Natten, fordi han laa i den dødeligste Angst for, at jeg

skulde gaa hen i Sövne og anrette en Ulykke med mine Pistoler, der laa foran min Seng. Egenlig var det ikke gaaet mig meget bedre end ham, jeg havde sovet meget daarligt. Vilde, ængstende Fantasier. Et Klaverudtog af Dantes »Helvede«. Tilsidst drömte jeg endog, at jeg overværede Opførelsen af en juridisk Opera, der har Navnet *Falcidia*, med arveretlig Tekst af Gans og Musik af Spontini. En vanvittig Dröm. Det romerske Forum var prægtigt oplyst; Serv. Asinius Göschenus sad som Prætor paa sin Embedsstol og kastede sin Toga i stolte Folder og udtordnede buldrende Recitativer; Marcus Tullius Elversus aabenbarede i Egenskab af *Prima Donna legataria* al sin tækkelige Kvindelighed og sang den smægtende Bravourarie *quicunque civis romanus*, mens teglstensrødt sminkede Referendarer brølede som de umyndiges Kor; Privatdocenter, klædte som Genier i kødfarvet Trikot, dansede en för-justiniansk Ballet og bekransede de tolv Tavler med Blomster,under Lyn og Tordenskrald opsteg af jorden den romerske Lovgivnings krænkede Aand; derpaa Basuner, Stortrommer, Guldregn, *cum omni causa*.

Af dette Spektakel blev jeg udfriet af Værten, idet denne kom og vakte mig, for at jeg skulde se Solen staa op. Oppe paa Taarnet traf jeg allerede nogle ventende, der stod og gned sig i de frysende Hænder, mens andre kom tumlende op, endnu med Sövnen i Öjnene; endelig stod hele den stille Menighed fra i Aftes atter samlet, og i Tavshed saa vi, hvorledes den lille karmoisinrøde Kugle steg op i Horizonten, hvorledes en sløret vinteragtig Belysning udbredte sig, Bjærgene ligesom svömmede i et hvidt bølgende Hav, og blot deres Spidser traadte synligt frem, saa man kunde tro at staa paa en lille Höj midt paa en oversvömmet Slette, hvor kun enkelte törre Jordknolde stak op hist og her. For at fastholde i Ord, hvad jeg havde seet og følt, skitserede jeg følgende Digt:

Alt det lysner nu i Østen, Solens förste Gnister flamme; i et Hav af Taage svömme fjærne höje Bjærges Kamme.

Havde jeg Syvmilestövler, foer med Vindens Hast jeg over disse höje Bjærges Kamme didhen, hvor min elskte sover.

Varsomt, blidt jeg da til Side drog den lille Sengs Gardiner, kyssed varsomt hendes Pande, varsomt hendes Munds Rubiner.Endnu mere varsomt hvisked jeg i hendes hvide Øre: Dröm, at end vi begge elske og hinanden end tilhøre!

Imidlertid var min Længsel efter at faa Frokost ogsaa stor, og efter at have sagt mine Damer nogle Komplimenter, ilede jeg ned for at drikke Kaffe i den varme Stue. Det var haardt nødvendigt; det saa ligesaa flovt ud i min Mave som i Stefanskirken i Goslar. Men samtidig med den arabiske Drik gennemrislede ogsaa det varme Østerland mine Lemmer, orientalske Rosers Duft omsvævede mig, der lød søde Bülbül-Sange, Studenterne forvandlede sig til Kameler, Brockenhusets Piger med deres Congreveske Blikke blev til Houris, Filisternæserne til Minareter o. s. v.

Bogen, som laa ved Siden af mig, var derimod ikke Koranen. Ganske vist indeholdt den Idiotisme nok. Det var den saakaldte Brockenbog, hvori alle de rejsende, der naa op paa Bjærget, skrive deres Navne, de fleste i Tilgift nogle Tanker og i Mangel heraf vedföje deres Følelser. Der er endog mange, der udtrykke sig paa Vers. I denne Bog kan man se, hvilke Frygteligheder der kan opstaa, naar det store Filisterslæng sætter sig for at blive poetiske ved brugelige Lejligheder, som her paa Brocken. Prinsen af Pallagonias Palads rummer ikke saa store Smagløsheder som denne Bog, hvor det navnlig er D'Hrr. Toldere, der glimre med deres mugne Pathos, Kontorungersvendene med deres höjstemte Sjæleudgydelser, de oldtydske Revolutionssportsmænd med deres Sports-Slagord,Berliner-Skolemestrene med deres forulykkede Begejstringsfraser o. s. v. Hr. Sörensen skal ogsaa for en Gangs Skyld produdere sig som Forfatter. Her beskrives Solopgangens majestætiske Pragt; dér klages der over daarligt Vejr, skuffede Forventninger og Taagen, som hindrer enhver Udsigt. »Omtaaget kom jeg herop, omtaaget gaar jeg herfra!« er en staaende Brander, som her bliver revet efter af Hundreder. En vis Karoline skriver, at hun har faaet vaade Fødder ved at bestige Bjærget. En lille naiv Hansine skriver lakonisk med denne Klage in mente: Ogsaa jeg blev vaad ved den Historie. Hele Bogen lugter af Ost, Øl og Tobak; man tror at læse en Roman af Clauren.

Mens jeg nu som beskrevet sad og drak Kaffe og hladede i Brockenbogen, traadte Schweizeren ind med höjrøde

Kinder, og fuld af Begejstring fortalte han om, hvilket ophöjet Syn han havde nydt deroppe paa Taarnet, da Sandhedens Symbol, Solens rene og rolige Lys havde kæmpet med de natlige Taagemasser, at det havde set ud som et Slag mellem Aander, hvor vrede Kæmper udstrække deres lange Sværd, harnisk-klædte Riddere jage afsted paa vælige Gangere, og Stridsvogne, flagrende Bannere og fantastiske Dyreskikkelser dukke frem af den vildeste Vrimmel, indtil alt tilsidst krøller sig sammen i de vanvittigste Forvridninger, smelter bort, stadigt blegere og blegere, og forsvinder sporløst. Dette demagogiske Naturfænomen var jeg gaaet glip af, og jeg kan, hvis det skulde komme til Proces, med min Ed bekræfte, at jeg ikke veed om andet end Smagen af den gode, brune Kaffe. Ak, den var endog Skyld i, at jeg glemte minsmukke Dame, og nu stod hun tillige med sin Moder og mandlige Ledsager udenfor Dören i Begreb med at stige til Vogns. Det var lige med Nød og næppe, jeg fik Tid til at ile derhen og forsikre hende, at det var koldt. Hun lod utilfreds med, at jeg ikke var kommen för; men jeg glattede snart de ærgerlige Folder paa hendes smukke Pande ved at forære hende en mærkelig Blomst, som jeg havde plukket Dagen forud paa en stejl Fjeldvæg under Fare for at knække Halsen. Moderen ønskede at faa Blomstens Navn at vide, ret som om hun fandt det upassende, at hendes Datter stak en fremmed og ikke præsenteret Blomst ind paa Brystet, — thi Blomsten fik virkelig denne misundelsesværdige Plads, hvad den sikkert mindst drömte om i Gaar paa sin ensomme Klippe. Den tavse Følgesvend aabnede nu paa éngang sin Mund, talte Blomstens Støvtraade og sagde ganske tört: Den hører til ottende Klasse.

Det ærgrer mig, hver Gang jeg seer, at man ogsaa har inddelt Vorherres kære Blomster i Kaster ligesom os og efter lignende udvortes Kendemærker, nemlig Forskellen i Støvtraade. Hvis der endelig skal være Tale om Inddeling, saa burde man følge Theofrast’s Forslag, der nærmest vilde inddele Blomsterne efter deres Aand, det er deres Lugt. Hvad mig angaar, saa har jeg mit eget System i Naturvidenskaben, og inddeler overensstemmende hermed alt i: det, man kan spise, og det, man ikke kan spise.

For den ældre Dame var Blomsternes hemmelighedsfulde Natur alligevel intet mindre end en lukket Bog, og uvilkaarligt ytrede hun, at hun følte stor Glædeved Blomsterne, saa længe de voksede i Haven eller i en Urtepotte, men at paa den anden Side hendes Bryst gennembævedes paa en gaadefuldt ængstende Maade af en blid Smærtefølelse, naar hun saa en afbrudt Blomst, — da jo en saadan egenlig var et Lig, og et saadant brudt, fint Blomsterlig kunde lade sit visne lille Hoved hænge helt bedrøvet ned, ligesom et dødt Barn. Hun blev næsten forskrækket over den triste Refleks, hendes egen Bemærkning gav, saa jeg følte det som min Pligt at forjage denne med et et Par Vers af Voltaire. Hvor et Par franske Ord dog straks formaa atter at hensætte En i den passende korrekte Stemning! Vi lo, der blev kysset paa Haanden, smilt naadigt, Hestene vrinskede, og Vognen humpede langsomt og besværligt ned ad Bjærget.

Nu gjorde Studenterne ligeledes Anstalter til at tage bort, Rejsetaskerne bleve spændte, og Regningerne, der viste sig over al Forventning billige, klarerede; de modtagelige Piger, hvis Ansigter bar Spor af lykkelig Kærlighed, bragte efter Skik og Brug Brockenbuketter, hjalp til med at fæste dem paa Huerne, fik Drikkepenge derfor i Form af et Par Kys eller et Par Skilling; og saa steg vi alle ned ad Bjærget, idet nogle, deriblandt Schweizeren og Greifswalderen, slog ind paa Vejen til Schierke, mens de andre, omtrent tyve Mand, deriblandt jeg og mine Landsmænd, under Anförsel af en Vejviser drog ned gennem de saakaldte Snehuller i Retning af Ilsenburg.

Det gik over Hals og Hoved. Halle-Studenter marchere hurtigere end det østerrigske Landeværn. För jeg saa mig for, laa det nøgne Parti af Bjærget medde derpaa henstrøede Stengrupper allerede bag os, og vi kom gennem en Granskov, som jeg havde seet Dagen i Forvejen. Solen nedgød allerede sine festlige Straaler og belyste de lunefuldt broget-klædte Burscher, der trængte saa lystigt gennem Krattet, forsvandt hist og atter kom til Syne her, løb over Moradser paa de Træstammer, der laa tværs over, klatrede over stejle Dybder og de krybende Rødder, skraalte op i de fornöjeligste Tonearter og fik ligesaa lystige Svar tilbage fra de kvidrende Skovfugle, de susende Graner, de usynligt plaskende Kilder og det smældende Ekko. Naar den glade Ungdom og den skönne Natur mødes, er det til gensidig Fornöjelse.

Jo dybere vi kom ned, desto yndigere bruste de underjordiske Vandløb, kun paa enkelte Steder blinkede de frem under Sten og Buskads og syntes i al Hemmelighed at lure paa Lejlighed til at træde frem for Lyset, og endelig

var der en lille Bølge, der tog Mod til sig og sprang frem. Nu seer man da det sædvanlige Syn: en enkelt modig gör Begyndelsen, og de forsagtes store Tros bliver pludselig til stor Forbavselse for sig selv greben af Mod og skynder sig med at forene sig med den förste Mand. En Mængde andre Kilder kom nu hastigt hoppende frem af deres Skjul, sluttede sig til den, der først var sprunget frem, og snart dannede de i Forening en allerede betydelig Bæk, der bruser ned gennem Bjærgdalen i utallige Fosse og underlige Snoninger. Det er nu Ilse, den dejlige, søde Ilse. Den drager sig ned gennem den velsignede Ilsedal, paa hvis begge Sider Bjærgene lidt efter lidt hæve sig höjere, og disse Bjærge ere ved deres Fod forStörstedelen bevoksede med Bøge, Ege og almindelige Løvtræer og ikke længer med Graner og andre Naaletræer. Den nævnte Løvvækst er nemlig fremherskende paa »Nedreharz«, som Brockens østlige Side kaldes i Modsætning til dets Vestside, der hedder »Øvreharz« og i Virkeligheden er meget höjere, altsaa ogsaa langt gunstigere for Naaletræers Trivsel.

Det er en ubeskrivelig Lyst, Troskyldighed og Ynde, hvormed Ilse styrter sig ned over de fantastisk formede Klippestykker, som den møder i sit Løb, saa at Vandet pisker vildt i Vejret eller flyder skummende over, hist strömmer ud af allehaande Klipperevner som af fyldte Vandkander i rene Buer og nedenfor atter tripper hen over Smaastenene som en munter ung Pige. Ja, Sagnet har Ret, Ilse er en Prinsesse, som løber leende og blomstrende ned ad Bjærget. Hvor hendes hvide Skumklædning blinker i Sollyset! Hvor hendes Sølvslöjfer fiagre i Vinden! Hvor hendes Diamanter funkle og blinke! De höje Bøge staa og se til som alvorlige Fædre, der med et hemmeligt Smil betragte deres søde, overgivne Barn; de hvide Birketræer bevæge sig som fornöjede gamle Tanter, sköndt med en Smule Ængstelse over de dristige Spring; det stolte Egetræ seer til som en gnaven Onkel, der skal betale Gildet; Smaafuglene i Luften tiljuble deres Bifald, og Blomsterne ved Bredden hviske ömt: O, tag os med, tag os med, kære Søsterlil! — men den overgivne Pige springer videre uden at standse, og pludselig griber hun den drömmende Digter, og ned strömmer en Blomsterregn af velklingende Straaler og straalendeVelklang, og jeg bliver ude af mig selv af lutter Herlighed og hører ikke andet end de søde Flöjtetoner:

Jeg er Prinsesse Ilse, i Ilsefjæld jeg boer; følg med til mit Slot det lyse, vor Fryd skal blive stor.

Jeg skyller min klare Bølge over dit Hoved hen, da skal du din Smærte forglemme, du sorgbetyngte Svend.

I mine hvide Arme og ved mit hvide Bryst, der skal du hvile og drömme om gammel Eventyrlyst.

Jeg skal ved mit Hjærte dig vugge, som jeg vuggede i mit Skød den gode Kejser Henrik, der nu forlængst er død.

Døde blive de døde, kun levende Elskov er varm, og jeg er ung, og fyrigt slaar Hjærtet i min Barm.

Kom med til mit Slot dernede, mit klingende Slot af Krystal, hvor Frøkner og Riddere svinge sig glad i den straalende Hal.De gyldne Sporers Klirren og Silkeslæbenes Sus blandes med Trommernes Dundren og med Trompeternes Brus.

Som Kejser Henrik jeg favned, dig ogsaa jeg favne vil; naar Hornet kaldte derude, jeg stopped hans Øre til.

Det er en underlig salig Følelse, naar Virkelighedens Verden flyder sammen med vor Følelsesverden, og grönne Træer, Tanker, Fuglesang, Vemod, Himmelblaat, Erindring og Blomsterduft slynge sig sammen i søde Arabesker. Kvinderne ere dem, som bedst kende denne Følelse, og derfor kan der ogsaa svæve et saa indtagende vantro Smil om deres Læber, naar vi Visdomsaristokrater prale med vore logiske Bedrifter, hvorledes vi have inddelt alt saa net i det subjektive og objektive, hvorledes vi have forsynet vort Hoved ligesom et Apothek med tusend Skuffer, der indeholde, den ene Fornuft, den anden Intelligens, den tredje Vittighed, den fjerde daarlige Vittigheder, og den femte slet ingenting, nemlig Ideen.

Mens jeg vandrede afsted som i Drömme, havde jeg næsten ikke lagt Mærke til, at vi vare komne ud af Ilsedalens Skød, og det atter gik op ad Bakke. Det gik meget stejlt og besværligt, og mangen En iblandt os tabte Vejret. Men som vor salig Fætter, der ligger begravet i Mölln, tænkte vi forud paa, at det atter skulde gaa ned ad Bakke, og vare saa desto mere fornöjede. Endelig naaede vi til Ilsefjæld.Dette er en uhyre Granitklippe, der løfter sig lang og dristig op fra Dybet. Paa de tre Sider er den omsluttet af höje, skovklædte Bjærge, men den fjerde Side, den nordlige, er fri, og her seer man over det nedenunder liggende Ilsenburg og Ilse langt ned i det flade Land. Paa Klippens taarnlignende Spids staar et stort Jærnkors, og til Nød kunne fire Menneskefødder faa Plads ved

Siden af.

Ligesom nu Naturen har udstyret Ilsefjældet ved dets Stilling og Form med en fantastisk Ynde, saaledes har ogsaa Sagnet udgydt sit Rosenskær derover. Gottschalk beretter: »Man fortæller, at der her har staaet et forhekset Slot, hvori den rige og smukke Prinsesse Ilse boede, og at hun endnu hver Morgen bader sig i Ilse; og hvem der er saa heldig at træffe det rette Tidspunkt, bliver af hende ført ind i den Klippe, hvor hendes Slot er, og kongeligt belönnet.« Andre fortælle om Frøken llses og Ridder Westenbergs Kærlighed en kön Historie, som en af vore mest bekendte Digtere har gjort til Genstand for romantisk poetisk Behandling i »Aftenbladet«. Der er atter andre, der fortælle anderledes: Det skal have været den oldsachsiske Kejser Henrik, der nød de mest kejserlige Timer hos den skönne Havfrue Ilse i hendes fortryllede Klippeborg. En nyere Forfatter, Hs. Velbaarenhed Hr. Niemann, der har skrevet en Harz-Rejsebog, hvori han har angivet Bjærghöjderne, Magnetnaalens Deklination, Byernes Gæld og deslige med rosværdig Flid, paastaar imidlertid: »Hvad der fortælles om den skönne Prinsesse Ilse, hører Sagnets Verden til.« Saaledes tale alle disse Folk, for hvem en skön Prinsesse aldrighar vist sig, men vi, der ere særlig begunstigede af smukke Damer, kende det bedre. Det gjorde Kejser Henrik ogsaa. Det var ikke for ingen Ting, de oldsachsiske Kejsere hængte saa inderligt ved deres kære Harz. Man behøver kun at blade i den gamle Lüneburger-Kronik, hvor de gode gamle Herrer ere afbildede i forunderligt troskyldige Træsnit, i fuld Rustning paa deres vaabenklædte Stridshest, med den hellige Kejserkrone paa det dyrebare Hoved og Sværd og Scepter i de faste Hænder; og paa de rare overskæggede Ansigter kan man tydeligt læse, hvor ofte de have længtes tilbage til deres Harzprinsessers elskende Hjærter og Harzskovenes fortrolige Susen, mens de dvælede i Udlandet, maaske i det citron- og giftfyldte Vælskland, hvorhen de og deres Efterfølgere saa ofte lokkedes af Ønsket om at kaldes romerske Kejsere, en ægte tydsk honnet Ambition, som bevirkede, at Kejser og Rige gik i Løbet.

Men jeg raader hver den, der staar paa Ilsefjældets Spids, til hverken at tænke paa Kejser eller Rige eller paa den skönne Ilse, men blot paa sine Fødder. Thi som jeg stod der hensunken i Tanker, hørte jeg pludselig den underjordiske Musik fra Trylleslottet og saa, hvordan Bjærgene rundt omkring stod paa Hovedet, og de røde Tegltage i Ilsenburg tog til at danse, og de grönne Træer omkring i den blaa Luft, saa at det blev baade grönt og blaat for mine Öjne, og jeg sikkert vilde være styrtet ned i Afgrunden, greben af Svimmelhed, hvis jeg ikke i min Sjæleangst havde klamret sig fast til Jærnkorset. Og at jeg har gjortdette sidste i en saa mislig Stilling, er der vist ingen, der vil fortænke mig i.

*

Min »Harzrejse« er og bliver et Brudstykke, og de brogede Traade, der ere saa smukt indvævede deri for at danne et harmonisk sammenslynget Hele, afskæres pludseligt som af den ubönhørlige Parces Saks. Maaske væver jeg dem videre i fremtidige Sange, og hvad der nu er nöjeregnende fortiet, vil da blive fuldt ud sagt. Tilsidst kommer det dog ud paa ét, paa hvilket Sted og til hvilken Tid man udtaler noget, naar man kun i det hele taget siger det éngang. Lad kun de enkelte Værker vedblive at være Brudstykker, naar de blot tilsammenlagt udgöre et Hele. Ved en saadan Sammenlægning kan man hist og her fuldstændiggöre det mangelfulde, udjævne det knudrede og mildne det allergroveste. Dette vilde maaske allerede blive Tilfældet med de förste Blade af min Harzrejse, og de kunde vel frembringe et mindre bittert Indtryk, naar man paa anden Led fik at vide, at den Uvilje, jeg nærer mod Göttingen i Almindelighed, sköndt den endda overgaar, hvad jeg har udtalt, dog paa langt nær ikke er saa stor som den Agtelse, jeg nærer for enkelte Personer dér. Og hvorfor skulde jeg fortie det, jeg tænker her i Særdeleshed paa hin höjt skattede Mand, der allerede i tidligere Tid tog sig saa venligt af mig, allerede den Gang indgav mig en inderlig Kærlighed til Studiet af Historien, senere bestyrkede mig i min Iver derfor og derved ledte min Aand ind paa roligere Baner, anviste min Livslyst sundere Retninger oghovedet beredte mig den Trøst fra Historien, uden hvilken jeg aldrig kunde have holdt Dagens pinagtige Freintoninger ud. Den, jeg taler om, er den store Historiegransker og det store Menneske Georg Sartorius, hvis Öje er en lysende Stjærne i vor mörke Tid, og hvis Hjærte staar gæstfrit aabent for alle fremmede Sorger og Glæder, for Tiggerens og Kongens Bekymringer og for hensygnende Folks deres Guders sidste Suk.

Jeg kan ikke undlade ligeledes her at antyde, at Øvreharz, den Del af Harzen, jeg har beskrevet indtil Ilsedalens Begyndelse, langtfra ikke frembyder et saa tiltalende Syn som det romantiske og maleriske Nedreharz og i sin vildtforrevne, grandystre Skönhed staar i meget stærk Modsætning til dette; paa samme Maade staa ligeledes de tre af Ilse, Bøde og Selke dannede Dale i Nedreharz i en ganske yndefuld indbyrdes Modsætning, hvis man da formaar at personificere hver af disse Dales Karakter. Det er tre Kvindeskikkelser, blandt hvilke man har ondt ved at afgöre, hvilken der er den smukkeste.

Jeg har allerede baade talt og sunget om den kære, søde Ilse og om, hvor sødt og elskeligt hun modtog mig. Den mutte Skönhed Bode tog ikke saa naadigt imod mig, og da jeg förste Gang fik Öje paa hende i det tilrögede Rübeland, saa hun helt gnaven ud og indhyllede sig i et sølvgraat Regnslør; men i et pludseligt Anfald af Elskov kastede hun dette fra sig, da jeg naaede Toppen af Hestesporet, hendes Ansigt lyste mig i Møde i den mest straalende Solskinspragt, der aandede en uendelig Ömhed af alle hendes Træk,og af det overvundne Klippebryst trængte der ligesom Længselssuk og smeltende Vemodstoner frem. Mindre öm, men mere munter viste den skönne Selke sig for mig, den skönne, elskværdige Kvinde, hvis ædle Enfold og livlige Ro holder al følerisk Familiaritet tre Skridt fra Livet og dog ved et halvt undertrykt Smil røber sin Lyst til at drille; denne Lyst kan jeg formodenlig tilskrive det, at jeg i Selkedalen blev hjemsøgt af allehaande Smaauheld, at jeg saaledes, idet jeg vilde springe over Vandet, plumpede i akkurat midtvejs, at siden, da jeg havde ombyttet det vaade Fodtöj med Morgensko, én af disse slap fra mig, uden at jeg senere fik Fingre eller rettere Taeer i den igen, at et Vindpust bortførte min Hue, at mine Ben blev flængede af Tidsler og videre fort af samme Sort. Men alle disse Uheld tilgiver jeg gærne den smukke Dame, for smuk er hun. Og i dette Öjeblik staar hun for min Fantasi i al sin rolige Uimodstaaelighed, og det er, som om hun siger: Selv om jeg smiler, saa mener jeg Dem det dog godt, og jeg beder Dem forherlige mig i Sang! Den herlige Bode træder ligeledes frem i min Erindring, og hendes mörke Öje siger: Du ligner mig i Stolthed og Ve, og jeg vil, at Du skal elske mig. Ogsaa den skönne Ilse kommer hoppende frem, pyntelig og fortryllende i Mine, Figur og Bevægelser; hun ligner ganske det hulde Væsen, der opliver mine Drömme, og ganske som dette seer hun paa mig med en uhetvingelig Ligegyldighed og dog paa samme Tid saa inderligt, saa uendeligt, saa gennemsigtig sandt. — Nu, jeg er Paris, de tre Gudinder staa foran mig, og jeg giver den skönne Ilse Æblet.Det er i Dag förste Maj, Foraaret strömmer ud over Jorden som et Hav af Liv, dets hvide Blomsterskum bliver hængende i Træerne, overalt udbreder der sig en uendelig, varm Taageglans, i Byen glimte Ruderne lystigt i Husenes Vinduer, paa Tagene bygge Spurvene atter deres Reder, paa Gaden spadsere Folk omkring og undres over, at Luften er saa stærk, og de selv saa underligt til Mode, de spraglede Vierländerinder komme med Violbuketter, Waisenhusbörnene drage i deres blaa Tröjer og med deres søde, uægte Ansigter henad Jungfernstieg og muntre sig, som om de i Dag skulde finde en Fader igen, Tiggeren paa Broen seer saa fornöjet ud, som om han havde vundet det store Lod, ja selv den sorte Vekselmægler, der gaar løs endnu og støver omkring med sit gavtyveagtige Manufakturvareansigt, bliver beskinnet af Solens mest fordragelige Straaler, — jeg vil gaa en Tur udenfor Porten.

Det er förste Maj, og jeg tænker paa dig, du skönne Ilse eller skal jeg kalde dig »Agnes,« fordi jeg synes bedst om dette Navn? — jeg tænker paa dig, og jeg kunde have Lyst til igen at være Vidne til, hvorledes du straalende løber ned ad Bjærget. Men allerhelst vilde jeg staa nede i Dalen og opfange dig i mine Arme. — Det er en dejlig Dag! — Overalt seer jeg den grönne Farve, Haabets Farve. Overalt skyde Blomsterne frem som søde Vidundere, og mit Hjærte vil atter blomstre. Dette Hjærte er ogsaa en Blomst, ja en forunderlig én. Det er ikke nogen bly Viol, nogen smilende Rose, nogen skær Lilje eller anden lille Blomst, der fryder Pigens Sind med sin beskedne Liflighed og könt lader sig sætte ved denkönne Barm og visner i Dag og atter blomstrer i Morgen. Dette Hjærte ligner snarere hin tunge, fantastiske Blomst fra Brasiliens Skove, der efter Sagnet kun blomstrer éngang hvert hundrede Aar. Jeg kan huske, at jeg som Dreng har set en saadan Blomst. Vi hørte om Natten et Knald som et Pistolskud, og næste Morgen fortalte Naboens Börn mig, at det var deres »Aloe,« der pludselig havde sat Blomst med et saadant Knald. De førte mig ind i deres Have, og dér saa jeg til min Forbavselse, at den haarde og lave Plante med de tosset brede og skarpttakkede Blade, som man saa let kunde saare sig paa, nu var skudt helt i Vejret og øverst oppe bar det herligste Flor ligesom en Guldkrone. Vi Börn kunde ikke engang se saa höjt, og

den gamle, stillefornöjede Christian, der holdt saa meget af os, byggede en Trætrappe rundt omkring Blomsten, og dér klatrede vi op som Katte og kiggede nysgærrigt ned i det aabne Blomsterbæger, hvorfra de gule Straaletraade og ubekendte Dufte trængte op i uhørt Pragt.

Ja, Agnes, mit Hjaerte blomstrer ikke tidt og let; saa vidt jeg husker, har det kun blomstret én eneste Gang, og det er vist allerede længe, sikkert alt hundrede Aar siden. Jeg tror, at hvor herlig dets Blomst end den Gang udfoldede sig, vilde den dog være ynkeligen vansmægtet af Mangel paa Solskin og Varme, hvis den ikke var bleven ødelagt med Vold af en mörk Vinterstorm. Men nu rører det sig og syder atter i mit Bryst, og hvis du pludselig hører Skuddet — min Pige, bliv ikke bange, jeg har ikke skudt mig, men min Kærlighed sprænger sin Knop og skyder fremi straalende Sange, i evige Dithyramber, i den lifligste digteriske Fylde.

Men er denne Kærlighed dig for höj, min Pige, saa gör dig det bekvemt og stig op paa Trætrappen og kig derfra ned i mit blomstrende Hjærte.

Det er endnu tidligt paa Dagen, Solen har næppe tilbagelagt sin halve Vej, og mit Hjærte dufter allerede saa stærkt, at det stiger mig bedøvende til Hovedet og jeg slet ikke længer er klar over, hvor Ironien hører op og Himlen begynder, saa jeg fylder Luften med mine Suk og selv gærne kunde flyde ud paa ny i søde Atomer, i den uskabte Guddom; — hvorledes skal det gaa, naar det först bliver Nat, og Stjærnerne komme frem paa Himlen, »de ulyksalige Stjærner, der kunne sige dig — —«

Det er förste Maj, den usseligste Diskespringer har paa denne Dag Lov at være sentimental, og saa skulde det forbydes Digteren?

*

Anmærkninger.

Heinrich Heine fødtes af jødisk Slægt d. 13. Dec. 1799 i Düsseldorf. Han gik i Skole i et halvt klosteragtigt, halvt militærisk Institut i Byen, og blev i sit sekstende Aar ansat som Kontorist i Frankfurt, senere i Hamburg; men Forretningslivet tiltalte ham ikke, og han egnede sig heller ikke derfor, fik tværtimod stor Afsky for det og nærede hele sit Liv Uvilje mod alt, hvad der stod i Forbindelse dermed. Ved en Onkels Hjælp kom han da i 1819 til Universitetet i Bonn, hvor det var Meningen, at han skulde studere Jura. 1820 begav han sig til Universitetet i Göttingen; men hverken Omgivelserne paa dette Sted eller selve Studiet tilfredsstillede ham; navnlig Studenternes stöjende Knejpeliv og evige Dueller generede ham indtil Væmmelse; og da han selv i 1821 blev indviklet i en Duelhistorie og som Følge deraf »blev konsilieret,« bortvist fra Universitetet paa et halvt Aar, forlod han Byen og begav sig til Berlin. Næste Aar udgav han sine to dramatiske Arbejder »Almansor« og »Ratcliff,« der ikke bleve gunstigt modtagne, hvorimod en Digtsamling, »Lyrisk Intermezzo,« der fulgte umiddelbart efter, med ét Slag hævede ham til en förste Rangs Digter. Da han 1824 vendte tilbage til Göttingen (efter en Rekreationsrejse til Cuxhaven), var hans Navn alleredeberömt, og hans »Harzrejse,« Beskrivelsen af en Udflugt, han i Eftersommeren 1824 foretog til Harzen, vakte storartet Opsigt.

»Harzrejsen« er typisk for Heines hele Produktion. Den store Lyriker og den aandfulde, vittige Prosaist aabenbarer sig her i hver Linie, oftest saaledes, at man ikke let kan adskille dem fra hinanden. Det er da ogsaa den mærkelige Forening af Vid og Poesi, af tilspidset Lyrik og guddommelig Prosa, af dyb Følelse og dristige og originale Lignelser og Talemaader, som har givet Heine en af de förste Pladser blandt Tydsklands bedste Navne. — Man seer snart, at det ikke er Heine ret meget om at göre at give nöjagtige Beskrivelser af det sete og hørte, men at benytte det som Baggrund for Stemningsudbrud og forskelligartede Bemærkninger og Udfald mod det, der efter hans Mening fortjente at hades og foragtes, i dette Tilfælde specielt det selskabelige Liv, Spidsborgeriet og Universitetspedanteriet i Göttingen. Og hvor han först har fattet Uvilje, der skaaner han ingen og intet.

Heine fuldendte i 1825 sit juridiske Studium, men kun for derefter udelukkende at hellige sig sin literære Produktion. Pladsen tillader ikke her at gaa nærmere ind paa denne. Kun saa meget skal anføres, at hans

»Rejsebilleder,« 2 Bind, 1826-27, gjorde ham til Tydsklands mest læste Forfatter, og at hans verdensberömte Digtsamling »Sangenes Bog,« 1827, vistnok berettiger ham til Navnet af Aarhundredets störste Lyriker.

Det fulgte af sig selv, at Heine ved sin skaanselløse Kritik maatte erhverve sig et Utal af Fjender. Hans frisindede politiske Anskuelser gjorde hamdesuden mistænkelig i de tydske Regeringers Öjne. Følgen heraf var, at han 1831 flyttede til Paris, hvorfra han sendte politiske Breve til tydske Blade, og hvor han i øvrigt fortsatte sin digteriske og kritiske Produktion. Hans Livs sidste Aar vare meget sörgelige; han havde altid været meget nervøs og lidt af Hovedpine etc., ligesom hans Sind altid var stzerkt trykket; i 1845 blev han næsten aldeles blind, dernæst lam, og fra 1848 var han fuldstændig hjælpeløs, et levende Lig i »en Grav af Madratser.« Han døde den 17. Febr. 1856.

***

Harzbjærgene er berömte gennem mange Sagn og spiller en vis Rolle i Tydsklands Historie. Her var Kejser *Heinrich Fuglefængers* Yndlingsopholdssted, og her byggede han Jagtslottet *Bodfeld* og grundlagde Byen *Goslar*, der senere, under *Heinrich 3.* (1039—1056) blev Kejserrigets Hovedstad og Residens. *Heinrich 4.* hyggede *Harzburg*. Senere tabte Harzen sin politiske Betydning, men vedblev at være af Vigtighed í industriel Henseende. Hvilken Rolle Bloksbjærg eller Brocken spiller i gamle Sagn, behøver ikke her at vises, og det vil være de fleste Læsere bekendt, at en Del af Goethes Faust spiller der. — Paa Turister øver Brocken stor Tiltrækning.

Heines Rejse har gaaet i Zigzag fra Göttingen forbi Nörten og Nordheim til Klausthal og derfra til Goslar; endelig til Brocken og gennem Ilsedalen til Ilsefjæld.

*

Side,

Linje

4

13

Lüder) et Hundenavn.

„

18

konsilieret) 1821 fik Heine *consilium abeundi,* ɔ: blev bortvist fra Universitetet i Göttingen, se ovenfor.

„

20

Pudler) Skældsord for Pedeller.

„

„

Dissertationer) ɔ: lærde Afhandlinger.

„

21

Velferordenen) stiftet 1815 af Georg IV.

„

22

Promotionskareter) ɔ: de Kareter, Studenterne benyttede, naar de efter at have »taget Graden« aflagde Visit hos Professorerne.

„

23

Profarcer) eg. Profaxer, Skældsord for Prorectorer.

5

1

Weende og *Rase)* Bifloder til *Leine*.

„

3

Bovden) eg. Bovenden, lille Plads N. for Göttingen.

„

7

Komment) ɔ: Studenternes Regler for Dueller og lignende Affærer.

„

8

leges barbarorum) ɔ: Barbarernes Love.

6

19

*den lærde * *)* Hermed menes den juridiske Professor i Göttingen, C. F. Eichhorn.

7

5

Georgia Augusta) Saaledes kaldes Göttingens Universitet efter Grundlæggeren, Georg Augustus (Georg 2).

„

10

Pandektstalden) Pandekterne el. Digesterne udgöre den væsenligste Del af Corpus juris; Uddrag af romerske retslærdes Skrifter.

„

14

Tribonian og Hermogenian) romerske Jurister.

„

„

Justinian) den Kejser, paa hvis Foranledning Corpus juris blev samlet.

„

20

Gessner) tydsk-schweitzisk Digter († 1787),

Side, Linje skrev navnlig ldyller, hvori en Hyrde og hans elskede Doris spille Hovedrollerne. 8 18 Åfiirferzj

Landsby ikke langt fra Göttingen. 9 17 1Vord/zeim) Ligeledes. II 9 Ostermiej By i Nærheden af Harzen med et gammelt Slot. t, 24 Titanerfzej i den græske Mythologi Börn af Uranos og Gæa. T/ze//lis, Retfærdighedens Gudinde, fremstilledes gærne med tilhundne Öjne, Sværd i den ene Haand og Vægt- skaal i den anden. „ 30 Hofi'aal! 1\"ust1`/aus) Hermed menes Juristen Prof. Bauer (dansk: Bonde, lat.: rustieusf). 12 1 Caz/aliere ser?/enig) 9: opvartende Kavaller. 2 Cujacius) en berömt fransk Rommerretslærd i det I6. Aarh. Den her med Navnet C. betegnede Gehejme-Justitsraad er Göttinger- Professoren Hzøgo, som plejede at krydre sine Forelæsninger med staaende Vittig- heder og selv le ad disse. _ Et Sted i Corpus juris (D 43. 27, om Træers Be- skæring L. I 7) havde Hugo fortolket saaledes, at Ejeren af et Træ, der hængte ud over Naboens Grund, skulde være plig- tig at bortskære alle Grenene of/er 15 Alens Höjde frajorden, hvorimod alle lavere sid- dende Grene burde forblive urørte. 18 T ite! af Panda/eterne) Titel = Kapitel. 30 /mans/ce Jllagt/zavere og stamme V'ola':mæøuí etc.) Her sigtes til »den hellige Alliancesff

Side, Linje Undertrykkelse af Friheden i Aarene efter 1815. 13 6 1Wihzr/1/zaz/sen.) Friherre lv. Münchhausen, der (i det 18. Aarh.) havde gjort sig fortjent af Göttingens Universitet, hvor hans Por- træt er ophængt. „ 26 ffri//ei-/s/e;'1;g'en) Ii: De tydske Staters Kamp for at frigöre sig fra Napoleons Aag, 1813 -1815. 19 5 K/aus!/za/) Bjærgværksby i Harzegnen. 16 10 Hav-/11g Ernst) Hertug Ernst af Schwaben laa i Strid med Kejser Konrad 2. (1 I. Aarh.) og blev nødt til at drage iLandflygtighed. Sagnet beretter om hans eventyrlige Hæn- delser i fremmede Lande. ", 25 En saadarz Tekstfo1'z'al1s/ening) Det er nemlig en Forvanskning af en Strofe i Goethes Egmont: »Leidvoll und freudvoll, gedanken- voll sein«. ", 28 Ensom græder jeg ele.) Verset forekommer i et Digt, »Lotte ved Werthers Grav«, der i sin Tid (efter 1775) var meget populært i Tydskland. 17 10 Ziegen/miner-Ben) En Zíegenhainer er en meget tynd Spadserestok (oprindelig fra Landsbyen Ziegenhain ved Iena). 18 6 Hoffmann) tydsk Digter, død 1822; navnlig bekendt for sine höjst fantastiske Eventyr. ", 25 Kretinere) vanskabte Mennesker, der navnlig træffes i Bjærgegne.98

Side, Linje Alóirzoer) »Hvidfødningen el. lyssky Menne- sker. C/zz'mðw'a.m:») höjt Bjærg i de sydamerikanske Andesbjærge. Lajåzyclíej Denne havde deltaget i den nord- amerikanslie Frihedskrig, og da han atter i 1825 besøgte Amerika, blev han der 'fffäftaget med stor Begejstring. ffe;'f1./ge/1 :if C21//zlfz'/`z1frç't'j 3: Hertug Frederik Adolf af Cambridge, 111774, d. 1850, Ge- org den 3.'s Sön. Adresse/701/sei) Med Adresser menes Ilenven- delser til fyrsteligä; Personer ved höjticle- lige Lejligheder. den írofimfe Ec/azrzy En Ballade af den tydske Digter Tieck behandler dette Sagn. Goslar) gammel By ved den nordlige Fod af Harzen. ffofraaa' B. fra Gätz*1'ngm) oz Professor F. Bouterwek 1828). Adalbert von C/uzømlwo) tydsk Digter, T 1838, især berömt for sin fantastiske Roman »Peter Schlemihl«. Lu/aas Cm/za:/L) tydslc Maler, Luthers Ven og samtidige. Å'm'yaíz'der) Kvindefigurer, der bruges som Piller. Qzniskgzlizíà ele.) 3: Hvem? hvad? hvor? ved hvilke Midler? hvorfor? hvorledes? naar? »- et gammelt Hukommelsesvers.

Quedlínðzøgf) By i prenss. Sachsen, ikke langt fra Magcleburg. /Éafzm/c/5/zerg) et l-Iöjdepunkt ikke langt fra Goslar. /lm/us, Gm'/itfuz*r.j Tydske Professor fra Aar- hunclredets förste Del. dun mtr/'/-/'gr/ec T/`/_:/mer) østerrigsk reaktio- xiært Regeríngsorgan. Dr. San] Asv/zer) filosofisk Skribent, Discipel af Kant. Værn/zfzgeøz z/on Enya) tydsk Statsmand og Forfatter, f. 1785, d. 1858. Brorkezzj (Bloksbjærg), det höjeste Punkt i Harzen, ca. 3500 Fod. S1/zæfftemfigj I Legenden om den hellige Ge- noveva kaldes hendes Sön saaledes. _/líester [Østre/z) Tydsk Kunstner; tegnede Illu- strationer til Goethe, Schiller og Shak- speare. Aftefló/adezf) Et mindre bekendt tydsk literært Ugeblad fra Heines Samtid. Ret:/z_'/f og Al//zamar) Heines egne dramatiske Arbejder. C/rzwíztzzs) Matthias Claudius (T 1815), tydsk satirisk Digter. I hans »Rhinskvinssang« forekommer den anførte Verslinie. Sr/zier/ae og Elenzä Smaa höjtlíggende og smukke Pladser i Harzegnen; omtales og- saa. i Goethes »Faust«. Kodex lpali/zzpsestus) 9: Pergaments-Haaqcb

Side, Linje skrift, hvor den oprindelige Skrift er bort- vasket for at give Plads for ny Skrift. T /water Fenice)

»Fønikstheatret«, det förste Theater i Venedig.]V[es{el'sa;zgm) Denne Digterskole blomstrede idet 16. Aarh.; som »Mestersangerff er især Haandværkeren Hans Sachs bekendt. Wagensei/) Wageiiseils Værk om Mestersangen udkom i 1697. San/et Seóaldusj Nürnbergs Skytshelgen. Palestrina) Giovanni Pierluigi da P., stor ita- liensk Komponist, f. 1524, d. 1594; kom- ponerede navnlig Messer. az' man tbjrer b)"o'1'nene i Vært:/zusene) Tale- maade for: at göre Gæld og ikke betale den. Bursa/ztyforeøzzäzgsflzedle/fz etc.) De af Studen- terne dannede »Burschenscl1aft«er bleve i hine Dage mistænkte for at staa i Forbin- delse med de hemmelige politiske Bevæ- gelser i Tydskland; en Del Studenter bleve kaldte til Berlin for at forsvare sig mod en Beskyldning for Höjforræderi, og det var denne Proces, der kaldtes Purífi/eatian. I/Visots/az) Ejer af en meget søgt berlinsk Restauration. Mal'ia Stuarz) Skotlands Dronning, 1' 1587. Dronning Anna) engelsk Dronning, 'l' 1714. C/zrz'stz'arz Gumpel) Bankieren Gumpel i Ham- burg (en virkelig Person) er flere Steder Genstand for Heines Spot. Burlezíg/z) egl. Will. Cecil, engelsk Statsmand101

Side, Linje under Dronning Elisabeth og Maria Stuarts Fjende. A/za/ernmlvme) 3: Tidsfejl. »/1.1/er T omme en Pjalt<<) Travestering af det bekendte Shakspeareske: »Hver Tomme en Konge«. Spa/zíírziske ya/zitsc/zaropel'a) Spontini var Mu- sikdirigent i Berlin og Operakomponist; hans Operaer var stöjende og beregnede paa ydre Effekt. Ifoguets Fødder) Micllel_iFrangois l-loguet var Solodanser og optraadte paa Hoftheatret i Berlin. Bud;/zolz) formodenlig den tydske Historie- skriver P. F. Buchholz 1843). vor! lrízlmzet) 9: det preussiske Kabinet. Forâmzdsdagerz) Forsamling af Repræsentanter fra alle tydske Stater i Frankfurt 1815- 1866, under Østerrigs Forsæde. de smaa Fyrster) De tydske Smaafyrster var ofte ret frísindede men turde ikke røre sig af Frygt for deres mægtigere Kolleger. 1/or altfor gode Ven maa' Øst) 3: Tyrkiet. Ved /lpisl) Apis var den hellige Okse, som Ægypterne dyrkede. Cerz/alztes) Don Quixotes Forfatter; noget lignende som den ham her_tilla.gte Sætning finder man i Don Quixotes 2. Kapitel. Grezfswala'ej lille By i Pommern med et Universitet. Burde) En Barde er egenlig en gammel-

102

Side, Linje germansk Sang, men Ordet er ogsaa fejl- agtigt brugt til at betegne en tydsk Poet. Her'//zanrz) Den germanske Høvcling H. til- inletgjorde en romersk Hær under I/arm i Teutoburgerskoven Aar 9. Lmzrirís]"adcr) En Studentersang, der be- gynder med Ordene »Landesvater, Sehutz und Rather«. IV. _/lii?/ler etc.) Tydske folkelige Digtere fra Aarhundredets förste Halvdel. /Vet/1_fessel) AlbertM. f. 1785, 1' 1869, tydsk Sangkomponist; navnlig Viser og Selskabs- sange Arndt) Tydsk Pntriot og Digter, f. 1769, d. 1860. »Brøden«) Tragedie fra 1816, afAd. Müllner; i sin Tid meget populær. ~ Fa[cz'a'z`a) Udtrykket hentet fra lex F., en romersk Arvelov, (44 f. Krj). Gafzs) berömt Retsfilosof, T 1839, forøvrigt Heines gode Ven. Serv. Asín. Gøsc/zezzusj Gøschen var Prorektor ved Universitetet i Göttingen Zllzzrc. Tull. Ælveøfsus) Elvers var Professor i]ura sammesteds. Marc. Tull var Ciceros Familienavne. quirzmque rz'1/z's romanus) »enhver romersk Box-ger;« med disse Ord begynder iCorpus juris et Afsnit om den Falcidiske Lov. Rfgfermdarer) Svarer omtrent til vort »Her- redsfuldmægtige. sr

Side, Linje de /0/w Tavler) »De tolv Tavlers Love« for- fattedes Aar 449 f. Kr. i Rom. cum. oflmz' mzmzj 0: med alt fornødent. Pr/nsevz af Pal/aganias Przlzzdsj Dette om- tales af Goethe i hans »Italienske Rejse« som noget höjst smagløst. (,`/az/ru/1) Under dette Navn skrev Carl Heun (jf (854) en Del meget læste, men meget jammerlige og letfærdige Lejebibliotlieks- romaner. T/zeojåfiastj 0: Theophrastus Paracelsus, en schweitzisk Læge, f. 1493, d. 1541. 1/cl øsz'el'1'zLg'.v/cc Lancfwæru) Dette galdt for Langsomhedens Symbol; svarer omtrent til vore Solclaters »General Langsom.« 2/or ra/:lg Fættcr, 1/er lzgge /»egarr/et 2' _/Iíølbz) oz Till Uglspejl. flswlz/aO ligger ca. 2 Mil Øst for Brocken. fí'cj.m' ffmrz'/1) oz Henrik Fuglefænger, se ovenfor. JVz`w/zaøznj F. L. Niemanns Haandbog for Harzrejsende udkom 1824. Farce) oz Skæbnegudinde. Saa-toø'1'u:) Professor G. Sartorius, f. 1766, d. 1828 var en fremragende tydsk Historiken Riiàu/aøzafl en lille Landsby. [{esz'e_§po1'eU En Samling af Klippeblokke. Navnet skriver sig fra et Spor af en Heste- hov, der skal findes der, og hvorom Sagnet fortæller, at det skyldes en Hest, der vedSide, Linje et vældigt Spring reddede sin Rytter fra en Bjærgtrolds Forfølgelse. 89 8 Víer/iinfz'er1'12a'eø~) 9: Kvinder fra Vierlandene nær Hamborg, fire smaa Bondebyer. ,, 9 lVal`selz/zusløärzzerze etc.) Den I . Maj var der 1» 14 tidligere Fest for disse i Hamburg. den

sorte Vøkselmægler) Dette Udtryk voldte Heine store Ubehageligheder fra en ham- burgsk Købmænd, Joseph Friedländer, der følte sig truffen og angreb Heine offenligt.

*

Dansk Folkebibliothek udgives i Hæfter paa indtil 8 Ark (128 Sider) i farvetrykt Omslag til en Pris af **kun 25 Øre pr. Hæfte;** en Pris, der er saa lav, som vore smaa Forhold overhovedet kunne tillade.

Dansk Folkebibliothek sælges í enkelte selvstændige Numre; man kan ogsaa i enhver Boghandel i Norden tegne sig som Abonnent og efterhaanden faa tilsendt de udkommende Numre.

Dansk Folkebibliothek vil stræbe at fortjene Navnet af et sandt folkeligt Foretagende, der som saadant vil tiltrænge og haaber at kunne paaregne det store Publikums Støtte.

*

Dansk Folkebibliothek

Nr. 1.

Ludvig Holberg, Don Ranudo.

—— 2.

Heinrich Heine, Harzrejsen.

—— 3.

Jens Baggesen, Komiske Fortællinger.

—— 4.

Lamartine, Graziella.

—— 5.

Chr. Olufsen, Gulddaasen.

—— 6.

George Eliot, Amos Barton.

—— 7-8.

Shakspeare, Hamlet.

—— 9.

Garschin, Fortællinger.

*

I den nærmeste Fremtid vil bl. a. udkomme;

Goethe, Werther.

Holberg, Abracadabra.

Diderot, Le Neveu de Rameau.

Ewald, Balders Død.

Mark Twain, Fortællinger.

Goncourt, Germinie Lacerteux.

Shakspeare, Romeo og Julie.

Chateaubriand, Atala.

Baggesen, Labyrinten.

Gunløg Ormetunges Saga.

*

Hoffensberg & Trap's Etabl. — Kjøbenhavn.